

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

תניינא

שיחות מוסר על סדר פרשיות השבוע

כולל

דברי חיזוק והתעוררות
בענייני עבודת ה'

נסדר ונערך משיחות מוסר
שנאמרו במקהלות על ידי
הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה

פרשת צו

ירושלים עיה"ק תובכ"א
תש"פ לפ"ק

שיחות מוסר אלו הנדפסים כאן בס"ד, נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות מוסר שנמסרו בשנת תשמ"ו בירושלים ת"ו. ואם שגיתי, איתי תלין משוגתי. ובקשתינו שטוחה לפני המעיינים הי"ו, כי כל שגגה וטעות יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יעמידוני על טעותי.

בסוף החוברת מצורף מאמרים על פרשת השבוע, ממאמרי רבינו שליט"א על התורה כת"י, אשר רובם רואים אור לראשונה כאן בס"ד.

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה

במייל: 8542164@gmeil.com

ניתן להשיג את החוברות

בנקודות המכירה

של י. בלוי בבתי הכנסת

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,

בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר

הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,

ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות

ניתן לפנות בשעות בין הסדרים

לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת צו

מפתח העניינים

נחמת הקב"ה לעם ישראל על אריכות הגלות / מסירות נפשם של ישראל על התורה
בימי הגלות / צער ויסורי ישראל בגלות / בזמן הגאולה ינקום ה' את נקמת ישראל /
תהרוס קמיוך - הקמים על ישראל כקמים על ה' / תחת רבי עקיבא וחבריו מאי מביאין /
בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל / בימים אלו הקב"ה מטהר נפשות ישראל / חובתנו
לצפות לגאולה באמת ובתמים / עסק התורה והציפיה לגאולה מקרבים את הגאולה

מפתח חידושי תורה

- א. בענין מקום נתינת תרומת הדשן..... כא
ב. בענין מנחה נאכלת בקדש הקדשים..... כג
ג. בענין שלא יתפרסמו החוטאים..... כז
ד. בענין שיעור איסור חלב..... ל
ה. בענין ותקהל העדה אל פתח אהל מועד..... ל
ו. בענין הלבשת בגדי אהרן ובניו..... לא

הלימוד בחוברת זו מוקדש לעילוי נשמות

מסעודה בת חסיבה	אליהו מאיר בן סימי	יפה בת עליה
שמועון בן עליה	יוסף בן אסתר	פיבי בת חסיבה
מסעוד בן אסתר	סימי בת חנה	מרגלית בת סימי
יצחק שלום בן צ'לחה חנה	שולמית בת כחילה רחל	יעקב בן עליה
תנצב"ה		

מתוך דברים שנשמעו מפי רבינו שליט"א בענייני השעה לאור התפשטות נגיף הקורונה בעולם רח"ל

העונש תמיד מעין החטא

הגאון בית הלוי זצ"ל בספר בית הלוי (פרשת בשלח יז ח) על הפסוק ויבוא עמלק, כתב דבר נורא: הרי ידוע דלעולם בא העונש מדה כנגד מדה שהאדם מודד בה, וכמו שאמר הכתוב "ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו" (תהלים סב, יג). וביאור הכתוב, דלעולם בא התשלומין מעין מעשה החטא, והוא חסד גדול, דאז יודע האדם עבור מה הגיע לו זה העונש, ומתקן מעשיו על ידי תשובה.

צריכים בדיקה כמה צריכים להתחזק

וצריכים לעורר להתבונן על מה עשה ה' זאת לנו, ובעבור מה הביא ה' זאת עלינו, והגם שברוך ה' עדיין יותר ניזוקים אצל הגויים, מכל מקום הרי זה עולה יותר ויותר מיום ליום, וכל פורענות שבאה לעולם לא באה אלא בעבור ישראל, והקב"ה מדבר איתנו, וצריכים אנו לבדוק ולדרוש כנגד מה הדברים מכוונים, ומה הקב"ה מרמז לנו, כי כאמור הקב"ה מעניש מידה כנגד מידה, ולפי העונש נדע במה צריכים אנו להתחזק יותר, כדי להסיר חרון אף ה' מעלינו.

שמירת הלשון

ולענ"ד עיקר החטא הוא על ענין חטא לשון הרע, שיסודו ומהותו הוא מחלוקת והרחקה בין איש לרעהו, בין איש לאשתו, והוא עוון חמור ביותר, וכמו שהגאון ע"ה באגרת כותב "כי חטא הלשון על כולו", "העוון החמור מכל העבירות", וכנגד עוון זה באה המגיפה הזו, שהיא מרחיקה בין איש לרעהו וכו'.

זהירות בשמירת הלשון

ועל כן צריכים להתחזק בענין זה של שמירת הלשון ביותר, בזהירות ובשמירה ובהקפדה על שמירת הלשון כראוי, והעצה באמת שלא להכשל בשמירת הלשון ח"ו, היא קביעות ללמוד הלכות שמירת הלשון.

כל כבודה בת מלך פנימה

גם שמעתי, שצריכים לעורר בזה על הענין של כל כבודה בת מלך פנימה, כי בעבור זה שלא נזהרות בזה, ויוצאות יותר מהנצרך, כנגד זה הקב"ה העניש את האנשים והנשים כולם שלא לצאת מהבתים כמעט כלל.

חיזוק בענייני בן אדם לחבירו

ובכללות צריכים להתחזק ביותר בכל ענייני בן אדם לחבירו, בכל מכל כל. שהדברים האלה צריכים חיזוק תמיד.

תשובה תפלה וצדקה ועסק התורה

ותשובה תפלה וצדקה - ובעיקר תורה - מעבירים את רוע הגזירה. וגואל אחרון מגיע בזכות עסק התורה דייקא. ועל כן יש להרבות בתורה כל אחד לפי יכולתו בימים הללו.

החודש אשר בו ישועות מקיפות

בעז"ה יהיו תפלות יום כיפור קטן בערב ראש חודש ניסן, "חודש אשר בו ישועות מקיפות" כלשון הפיוט של ר"א הקליר, והוא חודש המסוגל לניסים וישועות לכלל ישראל, ומצפים ומייחלים ומאמינים אנו שנוכה לגאולה השלימה בב"א.

נחמת הקב"ה לעם ישראל על אריכות הגלות

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן בכמה הערות שבפרשה פרשת צו, ובעניני דיומא^א.

פרשת השבוע עוסקת בעניני הקרבנות. וידבר ה' אל משה לאמר. צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר ואש המזבח תוקד בו.

פשוטו של מקרא, שיש כאן מצווה שהאש תהיה על גבי המזבח כל הלילה עד הבוקר, והתורה מבארת היאך הכהן עושה את זה. לאחר מכן יש גם את מצוות תרומת הדשן, ושאר עניני הקרבנות.

זהו פשוטו של מקרא, אבל נתבונן בדבריו הנוראים של רבינו האור החיים הקדוש זצ"ל (כאן) שפירש את המקראות על דרך הרמז. וזה לשונו: ובדרך רמז, חוץ מפשוטו של מקרא, התורה רוצה לרמוז לנו כאן עוד ענין. תרמוז כל הפרשה על הגלות האחרונה שאנחנו בו. כל הפסוקים האלו מרמזים על הגלות האחרונה, זו שאנחנו עדיין נמצאים בתוכה. במדרש אמרו רבותינו (בראשית רבה ב, ד), תהום זו גלות אדום שעמוקה כתהום. כלומר, היו הרבה גלויות לישראל. היתה את גלות מצרים, גלות מדי, ועוד. אבל כל הגלויות האלו היה להם זמן קצוב. גלות מצרים היה להם זמן קצוב ארבע מאות שנה, וכמו שדרשו רבותינו (פרקי רבי אליעזר פמ"ח הובא בפירוש רש"י בראשית ט"ו י"ג) התחיל המנין מאז לידת יצחק ולאחר מאתיים ועשר שנות העבדות אצל המצריים נשלמו אלו הארבע מאות שנה ויצאו. בבבל היתה קצבה לגלות של שבעים שנה. אבל הגלות הזו, שלנו, היא לא קצובה. היא נראית כתהום, כגלות שאין לה סוף וקץ. השנה הזו, [תשע"ח], היא שנת האלף תשע מאות חמישים שנה לחורבן בית מקדשנו [ויש אומרים אלף תשע מאות ארבעים ותשע].

על זה באה הפרשה שלנו כדברי האור החיים, לרמוז וללמד אותנו בינה. לנחם אותנו מעצבון נפשנו כי כל איש ישראל מאנה הנחם נפשו בראותו אורך הגלות. אנחנו מתפללים ומבקשים ומחכים לגאולה, אבל הגלות לא נגמרת. אומר האור החיים, בוא ונעשה חשבון, נראה למי דומה הגלות הזו. למצרים? הם היו ארבע מאות שנה. בבל? הם היו שבעים שנה. וביחד הם ארבע מאות שבעים שנה. אבל היום אלף שש מאות שבעים ושתיים שנה, מה אייחל עוד? זה מנין השנים לפי תאריך כתיבת החיבור שלנו, והיום אנחנו כמעט מאתיים שנים אחרי זה, נורא ואיום. כמה זמן עוד נתעכב? מתי יהיה הסוף?

א. [השיעור מוקדש לעילוי נשמת רע ועמית בתורה אשר נסתלק לחיי העולם הבא ביום שבת קדש, הגאון רבי שלמה בן חיה שרה רוזנר, זכר צדיק לברכה].

ולא גלות בלבד, לא רק זה שאין לנו בית מקדש וקרבנות, אלא נוסף לכך עיני האומות כי כל גוי וממלכה בבני ישראל יעבדו. צרות ורדיפות, פוגרומים ופיגועים לאין מספר. אין רגע אחד של מנוחה לישראל, ובכל מקום שיש שם ישראל תמיד עומדים עליהם בגזירות וברדיפות. גם גלינו מארצנו והתרחקנו מאדמתנו, נחרב בית המקדש בעווננו, וגם כל כך אנחנו סובלים מתחת ידי האומות.

ובמצב כזה שעוברים כל כך הרבה שנים שאנחנו בגלות, לפעמים יכול להווצר מצב שחושבים, כמה עוד נחכה? עוד שנה ועוד שנה, די, אבודים אנחנו. אבל בא הצופה המביט עד סוף כל הדורות קורא הדורות מראש, בורא העולם אוהבן של ישראל, בפרשה שלנו, ומלמד ומשכיל אותנו בפסוקים האלו נחמה, כמו שיתבאר.

מסירות נפשם של ישראל על התורה בימי הגלות

לשון הפסוק 'צו את בני ישראל', ומפרש רש"י 'אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות'. וכן גם האור החיים הקדוש כך דורש: והודיע למשה לזרז לישראל ובראשם בני התורה, שפתי כהן אשר תורה יבקשו מפיהו אהרן ובניו, להודיע לדורות את הדבר הזה, הכתוב אומר (מלאכי ב, ז): 'שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו'. כהן הוא מלמד את התורה לעם, וכמו שאומרת הגמרא (יומא כו.) 'לא משכחת צורבא מרבנן דמורי', לא תמצא תלמיד חכם שמורה הוראות בישראל, אלא אם הוא בא משבט לוי, שהם המלמדים את התורה לישראל. וכאן שנאמר בפסוק 'צו את אהרן', יש כאן רמז לאותם אלו המלמדים תורה בקרב העם, וזו היא אזהרה מיוחדת לתלמידי חכמים, וכמו שכתב האור החיים, 'ובראשם בני התורה'.

מהי האזהרה, מהו ה"צו"? - להודיע לדורות, צריכים התלמידי חכמים ובני התורה, ללמד ולהודיע, כי זאת תורת העולה. אמר זאת למעט כל העליות שאין כמוה עולה, תמיד כשכתוב 'זאת' זה מיעוט, שדווקא זאת ולא אחרת. זאת תורת העולה, דווקא העולה הזאת. ו'עולה' זה מלשון עליה. חזר ופירש מי היא 'זאת', ואמר 'היא העולה' כבר, דכתיב מי זאת העולה מן המדבר. יש כאן רמז ל'עולה' אחת ויחידה, מעולה שאין כמותה. היא כנסת ישראל, העולה מן המדבר.

על מוקדה על המזבח. הם שני פרטים שאנחנו בהם. יש כאן רמז לשני ענינים. האחד, שאנחנו בני תורה מה שאין כן בכל האומות. אין מציאות של תורה בקרב הגויים, שהרי 'חכמה בגויים תאמין אבל תורה בגויים אל תאמין' (איכה רבה ב, ז). ואדרבה, בן נח שרוצה לעסוק בתורה חייב מיתה (סנהדרין נט.), כי התורה שייכת אך ורק לישראל. כמו שאומר הפסוק 'תורה צווה לנו מורשה יעקב'. רק אם יתגייר יוכל לעסוק בתורה, ואז גם יוכל להיות רבן

של כל ישראל, וכמו שהיו כאלו במהלך הדורות כדוגמת שמעיה ואבטליון שהיו גרים והיו מנהיגים בישראל, האחד היה אב בית דין, והשני היה נשיא.

זה דבר אחד, אומר האור החיים הקדוש, שיש בנו בני תורה מה שאין כן בכל האומות. כתר תורה הוא למעלה מן הכל וכל אחד יכול לבוא וליטול אותו, לבד מאומות העולם, אם לא שיתגירו קודם.

צער ויסורי ישראל בגלות

ועוד, הדבר השני שיש לישראל במשך הדורות, שאנו מיוסרים בגלות ויסורין ודלות. כמו שראינו לאורך כל הדורות, כמה צרות וכמה רדיפות היו לישראל.

כנגד התורה, שאנחנו בני תורה והתורה היא אתנו ואנחנו מוסרים עליה נפש בכל מצב שיהיה, אמר 'על מוקדה', שנמשלה התורה לאש וכך אמרו (תענית ד.) 'האי צורבא מרבנן דרתח אורייתא מרתחא ליה'.

ב. הגאון חיד"א ז"ל בספרו ברכי יוסף (חו"מ סימן ז' אות ו' ופתח עיניים סנהדרין צ"ו ב', לפני דוד פרשת מקץ אות י"ד, ויעיר און מערכת א' אות ק"ה ואות קכ"א) מביא ששאלו הקדמונים איך מינו את שמעיה ואבטליון לשררה הרי 'מקרב אחיך' בעיניו, ואין מומין לשררה אחד שהוא לא מקרב אחיך. וביארו, שאמנם נכון הדבר שיש כאן חיסרון של 'מקרב אחיך', אבל שמעיה ואבטליון לא הניחו כמותם בישראל, ולא היו בישראל אחרים שהיו מופלגים בתורה וחכמה וכל מידה נכונה כמותם. וזה הכי חשוב, וכמו שאמרו, 'כתר תורה עולה על הכל' (רמב"ם הל' תלמוד תורה פ"ג סה"א).

מנהג ישראל היה ללוות את הכהנים הגדולים לביתם במוצאי יום הכיפורים, שכן מה נהדר היה מראה כהן גדול בצאתו מן הקדש. אחרי שעשה את כל סדר העבודה ביום הכיפורים ונכנס לקודש הקדשים ויצא בשלום, כשהיה יוצא וחוזר לביתו היו כל ישראל מלווים אותו ועושים לו כבוד גדול, שהרי "קהל עדתנו עליך יסמוך" (פיוט אתה כוננת לסדר העבודה דיום הכיפורים). מספרת הגמרא במסכת יומא (עא:), שפעם אחת היה כהן גדול שיצא במוצאי יום הכיפורים, והיו כל ישראל מלווין אותו. לפתע ראו הציבור את שמעיה ואבטליון, עזבו כולם את הכהן והלכו אחריהם. הדבר הזה הפריע לכהן, הרי אני כהן גדול, עבדתי בבית המקדש היום, נכנסתי לקדש הקדשים, הזיתי מדם הפר ודם השעיר ודם המעורב, הקטרתי קטורת ועשיתי כל העבודה, ובסוף כולם עוזבים אותי והולכים אחרי שני הגרים האלו? אמר אותו כהן לשון שאינה הגונה וקנטר אותם שהם בני גרים. שמעו את זה שמעיה ואבטליון, ואמרו אנחנו נלך בדרך שאהרן הלך, שהיה אוהב שלום ורודף שלום ומקרב את הבריות לתורה.

ג. כשהקומוניסטים הרשעים עלו לשלטון, הדבר הראשון שהם עשו – סגרו את הישיבות ברוסיה. לאחר מכן היבסקציה, המחלקה היהודית אצל הקומוניסטים, עשו את הצרות הכי גדולות. כמו שאמרו בספרא

וכנגד הגלות וענפיו, כל מה שמשתלשל מזה היסורין והסבל, אמר הפסוק ואש על המזבח, כי היסורין מתייחס להם שם מזבח להיותם כפרה, וכן הוא בלשון חכמים. כך קוראת הגמרא בברכות (ה.) ליסורין, 'מזבח כפרה', כי אדם שיש לו יסורין זה מכפר לו על עונותיו. ומבואר בגמרא (ערכין טז:), היכי דמי יסורין, אפילו הכנים ידו להוציא שני מטבעות ויוצא לו רק מטבע אחד, זה כבר יסורין. ולכאורה וכי זה יסורין? אדם שמכנים את ה'יד שלו לתוך הכיס כדי לבדוק כמה כסף יש לו, אולי נולד לו שם איזה מטבע, הרי אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין וכבר לא בדקתי שם איזה זמן.. וכי זה יסורין? אבל מבואר שכן. זהו גם כן יסורין. אם הוא צריך לטרוח ולהכניס את ה'יד בפעם השניה זה כבר נכלל בגדר יסורין שמכפרים לו לאדם, כמו קרבנות שמכפרים לאדם. וכל שכן אם חלילה יש לאדם יסורין

(פרשת בחקותי פ"ד, הובא בילקוט שמעוני שם, ומיכה ג' ג') 'ורדו בכם שונאים איני מעמיד אלא בכם ומכם'. היהודים שהצטרפו אליהם, עשו את הצרות הכי גדולות. הם ידעו והכירו את הכל, ידעו מי הוא הרב להגלות אותו, ואיפה נמצא התלמוד תורה והמקווה וכן הלאה. ומי שלא שמע אליהם והמשיך ללמוד תורה בישראל, או שנהרג או שהגלו אותו לסיביר, הגיהנם הלבן.

רבי אלחנן וסרמן זצ"ל כותב בקובץ מאמרים (מאמר אומר אני מעשה למלך), שמעתי מפי קדוש, החפץ חיים זצ"ל, שאותם אלו שרדפו את התורה ואת הרבנים, אצלי ברור שהם לא מזרע ישראל, אלא עמלקים הם.

ועם כל זאת, היו יהודים מוסרים נפש ולומדים תורה בסתר. ואז באותה תקופה חשוכה, תפסו את תלמידי ישיבת נובהרדוק, ושמו אותם במאסר. למה, מה הם עשו? – למדו תורה. עברו על גזירת המלכות. רצו להכניס להם לאותו בית הסדר שהיו שם הבחורים, גמרא שיוכלו ללמוד בה. אבל איך יוכלו להכניס לשם גמרא? הרי הרשעים ירגישו בדבר. חשבו לעשות תחבולה, לפרק גמרא להרבה דפים בודדים, ולעטוף עם זה כל מיני מאכלים, לחם ופירות, וכך להכניס להם את דפי הגמרא בלא שירגישו האויבים. ושאלו את אחד הגאונים שהיו שם, רבי אליעזר רבינוביץ' זצ"ל גאב"ד מינסק, האם מותר לעשות כדבר הזה לעטוף בדפי גמרא לחם ופירות כדי שיוכלו ללמוד שם, או שאסור דבר זה ויש בזה בזיון כתיבי הקדש.

כך היתה השאלה, והרב פסק שמותר. ומה היה הטעם שלו? – מפני שפיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה. הבחורים שיושבים שם במעצר בציונוק, אם לא יהיה להם את לימוד התורה, הרי זה בגדר של פיקוח נפש. וכך הורה לעשות, שיפרקו את הגמרא, יעטפו בזה מאכלים ויכניסו להם אותה. וכך היה, ובתוך בית הסדר, ישבו הבחורים ולמדו דפי גמרא, כל אחד למד בדף אחר, וכשגמר אחד את הדף שלו החליף את הדף שלו עם הדף של חבירו, וכך ישבו ולמדו במסירות נפש של ממש, בתוך הגהינם הרוסי. זיע"א. (מרכיצי תורה ומוסר ח"ד דף ק"ל).

אחרים יסורי גוף או נפש, ודאי שהם מכפרים. ולכן תמיד הוזהרנו שלא לבעוט ביסורין, כי כל היסורין לטובת האדם הם באים, למרק ולצחצח את נפשו מכל חטא ועוון.

לכן היסורין נקראים בשם מזבח, בהיותם כפרה וכן הוא בלשון רבותינו. והודיע הכתוב, כאן מודיעה לנו לנו התורה הקדושה, כי באמצעות שני הדברים הללו, עסק התורה והרדיפות והיסורין הללו שיש לאדם מאומות העולם, בשני הדברים הללו תהיה עלייתנו מיועדת בהפלגות מעולות ומשונות לשבח שבחים אשר לא היה ולא יהיה. כלומר, אלו שני הדברים שהזכרנו, התורה שאנחנו לומדים אפילו בימים האלו של רדיפות וצרות, וגם היסורין, זה יגרום את 'העולה', היא תביא לנו עילוי אחרי עילוי, מה שאין הפה יכול לתאר.

וביאר, עד מתי יהיו ישראל בגדר שני הדברים הללו, עד מתי יהיה לנו הסבל והצער הקשה הזה: כל הלילה שהוא זמן הגלות שנמשל ללילה, 'שומר מה מלילה', וכך דרשו רבותינו על הפסוק שנאמר אצל רות 'לני הלילה', שהוא רמז על הגלות עד הבוקר, ואז יבוא הבוקר, אורן של ישראל יזרח, והוא זמן שיריק עלינו כבודו ואתא בוקר, הוא זמן הגאולה.

והזמן הזה לא רחוק. אנחנו כבר בניסן, אשר אמרו רבותינו (ראש השנה יא.), בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, ומתקרבים אנחנו לימים האלו.

בזמן הגאולה ינקום ה' את נקמות ישראל

ועל זה אומר המשך הפסוק ואש המזבח תוקד בו, וכאן בפסוק הזה יש נחמה גדולה לנו, כמו שממשיך האור החיים: יודיע הכתוב כי באור הבוקר, אחרי שיעבור הלילה ויגיע זמן הבוקר, זמן גאולתן של ישראל, אז יעשן אף ה' ואש מפיו תאכל על אשר עינונו בני עוולה ויסרונו ביסורי נקמה. וכי מה חשבתם? העולם הפקר?! – יש דין ויש דיין. במדרש כתוב (ראה ילקוט שמעוני תהלים ט, יג), אמר הקב"ה 'הכל חקוק בפורפירא דילי'. במלבוש ובבגד שלי כתוב כל סבל שעבר בר ישראל אי פעם, באיזה מקום שיהיה. אם זה יריקות ובוזיונות ואם חלילה מכות והריגות. 'ונקיתי דמים לא נקיתי' (ויאל ד, כא), הכל נשמר ונזכר לעתיד לבוא, עת יבוא נקם ושילם. אל נקמות ה' אל נקמות הופיע.

ומוסיף האור החיים, ובפרט בני המערב הפנימי אין לך כוס מר שלא הטעימו תמיד, היכן שישב האור החיים, בארצות מרוקו, שם היה סבל נורא. יש ספר שנקרא נר המערב, כתב אותו הרב טולידנו ע"ה, וקשה לקרוא את הספר הזה אפילו בתשעה באב. היסורין המתוארים שם איך שסבלו היהודים שישבו שם, אין לתאר. כל מיני עלילות טפלו עליהם, והיה עם ישראל למרמס, ודם ישראל נשפך כנהרות איתן. כמו הסיפור עם אותה צדקת קדושה סוליקה ה' יקום דמה, ועוד ועוד.

והוא אמרו אש המזבח שרמזנו בו בחינת היסורין מהאומות, הבחינה הזו של המזבח שאמרנו, היסורין הצער והסבל שעשו לנו אומות העולם, ולא ריחם לבם לאשר הכה ה' זה ימים והשפיל גאון יעקב, לא היתה להם טיפה וכל דהו של רחמנות וחמלה עלינו, אש המזבח תוקד בו, הוא המקנא הוא הלוכש קנאה. הוא שיבוא דין וחשבון עם אומות העולם, ויעניש אותם על כל שהרעו לישראל בזמן הגלות.

זה דבר אחד הרמזו כאן על הגאולה, שיבוא החשבון על אומות העולם.

עוד כותב האור החיים, 'ואש המזבח' ירמזו לבחינת עקידת יצחק. אנחנו פותחים בכל יום את תפילת שחרית עם פרשת העקידה. מדוע? – פשוטו של דבר, שהוא כדי לעורר אותנו לאהבת ה' יתברך כאשר אנחנו רואים את מסירות הנפש של אברהם אבינו איך לקח בשמחה ובששון ובטוב לבב את בנו יחידו שנולד לו בגיל מאה על מנת לשחוט אותו כדי לקיים מצוות ה'. ומזה אנחנו למדים איך צריכה להיות עבודת ה' של כולנו, בני אברהם יצחק ויעקב, בשמחה ובחשק לבי.

זהו פשוטו של דבר, שקבעו לנו את פרשת העקידה לעורר אותנו איך צריכה להיות עבודת ה' שלנו בשמחה.

אבל עוד ענין יש בזה, כי עקידת יצחק, כמו שכתוב בזהר הקדוש מעורר את אורו של משיח, לגאולה. אומרים 'תקע בשופר גדול', מהיכן השופר הזה? יש אומרים שהוא מאילו של יצחק.

וגם כאן בא הרמז על זה, 'אש המזבח בחינת עקידת יצחק'. המשפט שיעשה ה' לכל האומות וביאת הגואל, בזכות יצחק תהיה, וכמו שהגמרא במסכת שבת אומרת (דף פט:), שעתיד יצחק לומר להקב"ה 'פלגא עלי פלגא עלך', חצי מהעוונות של ישראל אני לוקח עלי, וחצי

ד. בסוף ספר ירמיה (פרק מ"ז ואילך) מתאר הנביא מה עתיד להיות עם אומות העולם, פלשתים ומואב ושאר אומות העולם, והנביא אומר 'הוי, הוי, הוי', לשון צער. אפילו שהעונש הזה יבוא על אומות העולם בצדק, עם כל זה 'הבוחר בנביאים טובים', הנביא הוא גיבור במידותיו, בעל לב טוב ורחמן, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פ"ז ה"א) מה הוא גדר נביא ומה הם הדרגות העצמות שלו, שמעולם לא ניצחו יצרו אפילו פעם אחת, איש אלקים קדוש. ולכן ירמיהו מצטער על מה שהוא רואה בחזון הנבואה שלו שיהיה עם האומות.

ה. לא כמו שאחד אמר לי השבוע, 'טוב מאד שיש את חודש ניסן', אמרתי לו ודאי, בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל. הוא אומר לי לא, התכוונתי שאין תחנון החודש.. על זה הוא חושב. בושה! תחנון זה מצות עשה דאורייתא של וידוי. אדם שעושה וידוי ואומר 'חטאתי עויתי פשעתי' ועושה תשובה, מקיים בזה מצות עשה של תורה כמו אכילת מצה או תקיעה בשופר.

תקח עליך, ותביא להם גאולה. 'אי נמי כולם עלי', וכי לא אני מסרתי את נפשי על קדושת כבוד שמו יתברך? בזכותי שתהיה הגאולה. וכאן מרומז דבר נורא, שהגאולה שמגיעה לנו היא לא באה רק בזכות החסד של אברהם או הרחמים של יעקב, אלא על פי דין היא מגיעה לנו. שכן מדת הדין של יצחק היא שאומרת, אמת, נכון הדבר שמגיע לישראל גאולה. לא רק בגלל שסבלנו כל כך הרבה, אומר הקב"ה נעשה לכם טובה ונביא לכן את הגאולה. לא כן הוא. דווקא יצחק שמידתו מדת הדין, אומר 'כולם עלי', יצחק תובע, היות ואני מסרתי את הנפש שלי על כבוד ה', בדין שתבוא לבני הגאולה.

גם המזבח יגיד אל בחינת הדין כי יתעוררו הדינים ויתגברו והוא סוד אמרו 'תוקד בו', על אומות העולם.

ממשיך האור החיים ודורש את המשך הפסוק, 'ולבש הכהן מדו בד' ירצה למידת החסד והרחמים כי יתכנה בשם כהן, הכהן הוא בבחינת חסד, וכמו שכתוב לאיש חסידך (דברים ל"ג ח') ואמרו (תרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל דברים י' ו', ושם ל"ג ח', ועוד) 'אהרן חסידא', הכוונה שגם החסידים יסכימו לנקום נקמת נקם. פירוש, העונש שמגיע לשונאי ישראל על שפגעו בבת עינו, בעם ישראל, מגיעה להם בתכלית הדין שאפילו החסידים יסכימו עם זה.

תחרוס קמ"ך - הקמים על ישראל כקמים על ה'

ומה שאמר מדו בד, יתבאר על דרך מה שאמרו רבותינו כי כל נפש שהורגים האומות מישראל על קידוש שמו יתברך, הרי למה הורגים אותנו? על מה ולמה השנאה האיומה הזו ששונאים אותנו? אומר רש"י בשירת הים על הפסוק 'תחרוס קמ"ך' (שמות ט"ו ו'), מה הכוונה תחרוס קמ"ך? וכי מי יכול לקום על הבורא? אלא, אלו הקמים על ישראל. כשבאים אויבים לעשות מלחמה על ישראל, לפגוע בהם, המלחמה היא למעשה עם הבורא יתברך. כיון שאין לאומות דרך להלחם עם ה' בצורה ישירה, וכי יעלו לרקיע וילחמו אתו? אז הם אומרים, נלחם עם העם של ה'. הרי אתה בחרת בהם להיות לך עם סגולה ממלכת כהנים וגוי קדוש, הם הנציגים שלך בעולם, עליהם נבוא ונלחם. (ועיין רש"י תהלים פ"ג ו').

כשבאים האומות להלחם עם ישראל, זו מלחמה על ה'. הרי ידוע שאין מלך בלא עם. המלכות של המלך ניכרת רק כאשר יש לו עם שעומדים ומכריזים אנחנו עבדיך ומקיימים את מצוות המלך. אבל אם חלילה הצליחו לאבד את העם הזה, בטלה מלכות המלך. על מי הוא מולך? אין לו אזרחים ואין לו עבדים שמראים שהם עבדיו ושמקבלים עליהם את מרותו. ולכן כאשר באים האומות להלחם עם ישראל, אלו הם 'קמ"ך', הם שבאים לאבד לה' יתברך את המלכות שלו.

לכן כל אחד מישראל שבאו עליו הגויים והרגו אותו, יש כאן את הענין הזה שהוא נהרג על קדושת שמו יתברך. כל אחד כזה שהרגו הגויים, הם פגעו בממלכה של ה'. והקב"ה רושם מדמו, מהדם הזה של ההרוג את צורת הנהרג באותו מלבוש, ואותו ילבוש יום נקם בלבו. והוא אומרו 'מדו בד', שעל המלבוש הזה של ה' הוא חוקק את הצורה הזה של הנהרג הישראלי ה' יקום דמו, ואז ילבש אותו ביום נקם עת שינקום את נקמת דם ישראל השפוך. והוא אומרו מדו אשר בו אותם שהם בד שהם ישראל אשר הם (במדבר כג ט) 'עם לבדד ישכון ושורשה בד'. גם ירמוז אל האחדות שהם נהרגים על אשר לא יחפצו לשתף שם שמים ודבר אחר ומיוחדים שמו יתברך, כמו בד אחד וענף אחד, שהם נהרגים באחדות ובשמחה על ייחוד שמו יתברך.

כמה קפצו יהודים בשמחה בפוגרומים ובספרד, כאשר בקשו מהם שישתמדו ויעבדו עבודה זרה, לתוך המדורות ונשרפו חיים. בספר שפתי כהן על התורה (דברים ל"א כ"ט) של רבי מרדכי הכהן שהיה מגורי האר"י, והוא היה דור וחצי אחרי הגירוש מספרד, מספר כיצד היו הולכים היהודים בפורטוגל, הם בניהם ונשותיהם, להשרף חיים בתופים ובמחולות. הי"ד. וכי העולם הפקר? וכי כל זה נשכח? לא! הדברים האלו חקוקים על המלבוש הזה, ויבוא יום שה' ינקום את נקמת עמו ישראל, ולא ישאר שריד ופליט משונאי ישראל אכ"ר.

תחת רבי עקיבא וחבריו מאי מביאין

המשך הפסוק: ואמרו 'מכנסי בד', ירמוז למה שהרגו האומות מהאנשים הנגשים אל ה' המכניסים אמונת ה' ואחדותו בלב ישראל. כמו עשרת הרוגי מלכות וכמו כל גדולי הדורות שמסרו את נפשם, הם הנקראים 'מכנסי בד', לשון הכנסה, שהכניסו את בית ישראל לעול מלכות הבורא יתברך ולימדו תורה אמונה ומוסר בקרב העם, עד פטירתם על קידוש ה', שגם בזה לימדו את כל העם למסור נפש על קדושת שמו יתברך.

גם זה יהיה בחשבון, וכמו שאומרת הגמרא (ראש השנה כג.) שיבואו אומות העולם לעתיד לבוא ויגידו, מה אתם רוצים, תחת הכסף נביא זהב. תחת הנחושת נביא כסף. מה אתם רוצים מאתנו? נכון, שדדנו אתכם, גזלנו אתכם, בסדר, נביא לכם פיצויים ושילומים. אבל אומרת הגמרא, תחת רבי עקיבא וחבריו מה יביאו? כסף וזהב אתם רוצים להביא לנו, אבל את רבי עקיבא שלקחתם מאתנו, רבי עקיבא שהיה שורש תורה שבעל פה כמו שכתבו המפרשים (שיטה מקובצת כתובות דף לט וכן מובא מרבינו האר"י), שהעמיד את חמשת התלמידים שמהם יצאה כל התורה לבית ישראל, רבי מאיר ורבי יהודה, רבי יוסי שמעון ורבי אלעזר (יבמות סב:), על זה מה תביאו? על זה אתם יכולים להביא פיצויים?! על זה יש שילומים!?

וכך כל גדולי הדורות שמסרו את הנפש על קדושת שמו יתברך, על זה מה יביאו? וזהו תברא דידהו, זו המכה והאבדן של אומות העולם, ועל זה אין להם תקנה, כמו שאומרת

שם הגמרא. ואלו המכנסי בד, אותם אנשים הנגשים אל ה' המכניסים אמונה באמונת ה' ואחדותו בלב ישראל שהרגו האומות, והם הם יקירי אל עליון אשר אין דבר מפסיק בינו לבינים, והוא מה שדקדק לומר ומכנסי בד לשון הכנסה. אלו שמסרו את נפשם על קדושת שמו יתברך אי אפשר בכלל לתאר את רום מעלתם ובאיזה עולמות הם נמצאים, וכמו שאומרת הגמרא (פסחים נ), הרוגי מלכות – עין לא ראתה. אין מי שיודע לתאר ולשער את הדרגה הרוחנית הנשגבה שיש לאותם אלו שנהרגו על קידוש ה'. ובוהר הקדוש בפרשת בראשית (דל"ח ע"ב) כתוב שיש היכל מיוחד בשמים לאותם אלו שנהרגו בכל הדורות על קדושת שמו יתברך. והנה בעולם העליון יש היכלות היכלות, ולכל היכל והיכל יש ממונה על ההיכל. ומי הוא הממונה על ההיכל הזה של אותם אלו שנהרגו על קידוש ה'? רבי עקיבא!

ולצד מה שעשו להצדיקים הללו יחתם גזר דין לאומה הרשעה, כי כמו שאמרנו, תחת רבי עקיבא וחביריו, מה הם יכולים לתת? וזו היא תברא דידהו. וזהו שממשיך הפסוק: ואומרו 'והרים את הדשן' כנגד מה שהריעו בבחינת היסורין והעינויים אשר צררו אותנו. וכאן כותב האור החיים: ואם באת לראות הוא יותר מגלות מצרים, כי גלות מצרים היו משעבדים אותם ומאכלים אותם ומלבישים אותם, והן גלות ישמעאלים אשרי מי שלא ראם משעבדים וממזרים חיי ישראל, ולא די שלא יתנו שכר אלא עוד שואלים ממנו מדוד והבא, ועוד אדם נגזל במה שיש לו והם תובעים ממנו מה שאין לו, וכוס זה ישקוהו עד שימות. ועד היום הזה זה כך, הנה לנו מה שהיה אתמול ומה שהיה בערב שבת, שנהרגו מאחינו בני ישראל על ידי הישמעאלים, ה' יקום דמם. וכי דם ישראל הפקר? הנה, אלו דברי האור החיים. יום יבוא ותבוא עת הפרעון.

וכנגד זה אמר והרים אל מרים ראשי את הדשן אשר תאכל האש את העמים, כי מצינו שצרת האומות תקרא אש. על כל אלו הרעות שעשו לנו האומות, יבוא הזמן ויקבלו הם את החשבון המגיע להם, והקב"ה ינקום את נקמת דם עמו השפוך. וכך האור החיים ממשיך ודורש את כל הפסוקים על עניני הגאולה, בדרך הזה.

ובפרט עכשיו שאנחנו בחודש ניסן, שהגמרא אומרת בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל. עלינו להתחזק בדבר הזה. אסור לנו לחשוב שמה שהיה הוא שיהיה, והנה, כל כך הרבה שנים אנחנו מחכים לגאולה והיא לא באה, ועם ישראל נתון למשיסה. הנה לנו מה שהתורה כאן מרמזת לנו, שאחרי כל התלאות האלו תבוא הגאולה, וכל דבר שעברנו בימים האלה של הגלות לא ישתכח, ועל הכל יבוא הקב"ה בדקדוק. ועכשיו שהימים האלו הם ימים שהגאולה עתידה להיות בהם, ביותר צריך להתחזק בצפייה ובתקווה ותפילה לגאולה.

ו. יש את ההיכל של בעלי תשובה, ושם הממונה הוא מנשה מלך ישראל, וכן הלאה. ויש היכל לבתיה בת פרעה, [ככתוב בספר הזהר הקדוש ח"ג (דקס"ז ע"ב ודקע"א ע"ב) ע"ש].

בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל

ולמה באמת זה כך, שבניסן דווקא עתידין להגאל? – הרמח"ל בספר דרך ה' (ח"ד פ"ז אות ו') והגאון חיד"א בספר לב דוד (פרק כ"ט ועוד) הביאו, ושורש הדברים כתוב בדרשות הר"ן (דרוש שמיני הקדמה שלישית), שהניסים המרובים שהיו בחודש ניסן, שהרי לכן נקרא שם החודש 'ניסן', על שם הניסים המרובים שהיו בו, נקבעו בתוך מהלך הזמן, שבכל שנה ושנה כשיבואו הימים האלו שהיו בהם הניסים הגדולים לאבותינו, תתעורר ההארה הגדולה של אותה השנה ואותם הימים שהיו בהם הניסים הללו.

הר"ן, רבינו נסים שהיה מרבתינו הראשונים כמלאכים, מבאר את זה גם על פי כללי הטבע. אומר הר"ן, הדבר בדוק ומנוסה, שמים שהרתיחו אותם, גם אם אחרי כך הסירו אותם מהאש והם התקררו, אם ירצו אחר כך להרתיח אותם שוב הם ירתחו מהר יותר ממים שמעולם לא רתחו. ולכאורה מה ההבדל, נכון שפעם הם רתחו, אבל אחרי זה הם התקררו וחזרו להיות מים קרים, ומה ההבדל בינם לבין מים שמעולם לא התחממו? – אף על פי כן המציאות מורה שזה כך, וההסבר בזה הוא כי המים שהורתיחו פעם אחת, קנו בעצמם את תכונת הרתיחה.

אותו הדבר תראה, אומר הר"ן, בנר שהדלקת והבהבת את הפתילה וכיבית אותו, אחר כך כשתדליק אותו שוב הוא יידלק מהר יותר. מדוע? כי הוא כבר קנה בעצמו את תכונת ההדלקה, ולכן מיד כשישימו לידו את הגפרור, הוא יידלק במהירות.

אומר הר"ן, כך הוא גם חודש ניסן. חודש ניסן שהיו בו ניסים מרובים, וכמו שסידר הפייטן בפיוט 'ויהי חצי הלילה' שאומרים בסוף ההגדה את כל הניסים שהיו לישראל בחודש הזה, קנה בעצמו את התכונה הזו שיעשו ניסים לישראל. למשל הנס הגדול של גדעון המסופר בספר שופטים, שבאו עליו מדין ועמלק, והפסוק מעיד (שופטים ז, יב) שהצבא שלהם היה כארבה וכחול הים אשר לא ייספר מרוב, וכמה חיילים היו לגדעון? – עשרת אלפים איש. עשרת אלפי איש זה אמנם צבא, אבל מול צבא כזה שהוא כארבה? כחול הים? מי יכול להעלות בדמיונו מלחמה כזאת.

ויותר מזה, בא הקב"ה אל גדעון ואומר לו, אל תקח אתך כל העשרת אלפים. תעשה בירור ותקח רק את אותם אלו שלא כרעו לבעל. עשה גדעון כמו שהצטווה, ואחרי שהוציא מהצבא שלו את כל אותם אלו שכרעו לבעל, כמה נשארו לו? – שלוש מאות אנשים. צבא של שלוש מאות אנשים יוצאים להלחם מול מדין ועמלק שעשו קואליציה ביחד ובאים למלחמה? אפילו תואר 'מלחמה' אין לזה.

ועם כל זה הם נצחו. באו אותם שלש מאות עם הלפידים והשופרות לתוך המחנה של מדין ועמלק, וה' הפיל על מדין ועמלק פחד וברחו על נפשם. ומתי היה הנס הזה? – בפסח.

וכך היו לישראל עוד ניסים רבים בחודש ניסן, כמו שהמעין יראה שם בפיוט. וכבר אמר רבי אליעזר הקליר בפיוט שלו, 'חודש אשר בו ישועות מקיפות'. ובגלל הניסים המרובים שהיו בו בחודש הזה, קנה החודש וסיגל לעצמו את התכונה הזו, שתמיד יעשו בו ניסים וישועות לישראל. לכן בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל.

בימים אלו הקב"ה מטהר נפשות ישראל

בכדי לעמוד עוד יותר על מעלת הימים האלו, נראה מה שכותב רבי אברהם אזולאי, זקינו של הגאון חיד"א זצ"ל. הוא היה מהמקובלים הקדמונים בחברון, ויש לו ספר חסד לאברהם ובו הוא מגלה סודות נפלאים ונוראים. זה לשונו (מעין ב' נהר נ"ז): **סוד נפלא בענין השבתת החמץ ואכילת מצה. אחר שייצאו ישראל ממצרים**, הנס הגדול הנפלא והנורא של יציאת מצרים, שבו הקב"ה גאל אותנו ברחמי ביד חזקה ובזרוע נטויה, וכמו שדרשו רבותינו (מדרש תהלים, קיד, ו) על הפסוק 'לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי', קרב לשון כרעיים, מעיים. כהדין רועה, כאותו הרועה שמכניס את היד לתוך הבהמה המעוברת ומוציא ממנה את העובר. כך 'גוי מקרב גוי', כלל ישראל היה בלוע בתוך מצרים, וטומאת מצרים כיסתה אותנו שם עד שהיינו בגדר עובר, וכידוע עובר ירך אמו, הוא בטל וטפל לחלוטין לאמא שלו. והנה ה' ברחמי גאל אותנו, שלא לפי מעשינו.

שכן אמרו רבותינו במדרש שיר השירים (ב, יט), אמר להם משה רבינו לישראל, החודש הזה אתם נגאלין, תתכוננו. אמרו לו, משה רבינו, מה אתה אומר שאנחנו נגאל, וכי איך נגאל, 'ואת ערום ועריה', אנחנו שקועים במ"ט שערי טומאה, ובאיזה זכות נצא מכאן?! – **אמר להם, כיוון שהקב"ה חפץ לגאלכם שוב אינו מביט במעשיכם**. כשיש רצון בשמים לגאולה, הקב"ה ישתבח שמו לא כפוף לשום כלל, והוא יעשה מה שרוצה. כיון שחפץ

ז. פשט דברי הפייט, שחודש ניסן ישועות בו 'מקיפות' הכוונה שהוא מוקף ישועות לרוב ריבוי הניסים שהיו בו. המפרשים ביארו (ראה ישמח ישראל פרשת החודש) ביאור נוסף, כי 'מקיף' הוא לשון הקפה. כמו אדם שבא לחבירו ואומר לו, תשמע, אני צריך שתתן לי סחורה כזאת וכזאת, אבל אין לי כסף לשלם לך עכשיו. אכתוב לך שטר שאני חייב לך כסף, ותתן לי את הסחורה בהקפה.

זה הכוונה 'חודש אשר בו ישועות מקיפות'. אנחנו באים לבורא עולם ואומרים לו, נכון, אין לנו עכשיו זכויות כדי לבקש בעבורם שתעשה לנו ניסים, אבל החודש הזה הוא הרי חודש של אהבה, חודש של 'חסד לאברהם', וכמו שכתב הטור (סימן תיז) שכיון שבחודש זה אמר אברהם 'מהרי לוי' ועשי עוגות' למלאכים נמצא שהחודש הזה הוא מידתו של אברהם, ולכן אנחנו מבקשים מהקב"ה, תן לנו את הישועות בהקפה, ונחזיר לך בהמשך.

לגאלכם, שוב אינו מביט במעשיכם, ודי לו בעמרם ובית דינו. אם יש בישראל אפילו קבוצה קטנה ששומרת את התורה והמצוות, עמרם ובית דינו, זה מספיק.

הרי כך לשון המדרש (ויקרא רבה ל, יב) על ארבעת המינים: יבואו אלו ויכפרו על אלו. נוטלים ארבע מינים, ואחד מהם זו ערבה שאין בה לא טעם ולא ריח, כנגד הרשעים. למה לוקחים את הערבה יחד עם שאר המינים? אתרוג, הדס ולולב, יש בהם טעם או ריח, אבל למה לקחת את הערבה שאין בה לא טעם ולא ריח ולצרף אותה אל אלו? אלא שיבואו אלו ויכפרו על אלו. כלל ישראל מאוגד כולו ביחד, וזה מכפר על זה. וכמו שכתב הרמח"ל ז"ל בספר מסילת ישרים (פרק י"ג ופרק י"ט). לכן אם יש לנו את עמרם ובית דינו, זה מספיק, ואם הקב"ה חפץ לגאלכם הוא אינו מביט במעשיכם. הוא מביט בעמרם ובית דינו וגואל אתכם. ולא אלמן ישראל. בכל דור ודור יש את עמרם ובית דינו שלו, ואל לנו להתייאש מהגאולה ולומר איך נגאל הרי מתקיים בנו הכתוב 'ואת ערום ועריה'. אם הקב"ה חפץ בגאולה, די לו בעמרם ובית דינו והוא גואל את ישראל.

אומר רבי אברהם אזולאי: אחר שיצאו ישראל, כמו שהסברנו, מה עשה הקב"ה? פלאות. חשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח. הקב"ה תמיד דואג שכל נשמה מישראל תגיע לתיקון השלם שלה. וציווה ישראל שבכל שנה יעשו את שבועת ימי הפסח, הבא עלינו לטובה ולגאולה, לחיים טובים ולשלום, בהשבתת החמץ, בשריפתו ובביעורו, ובאכילת מצה. גם ביטול הרע על ידי שריפת החמץ, וגם ב'עשה טוב', באכילת המצה.

סוד הענין, כי היותר רשע בישראל, תקחו את הרשע הכי גדול, אף על פי שירבה לפשוע ולהריע, אי אפשר לו להכנס בהיכל החמישים של טומאה, עד שירשיע ויפשע ארבע מאות יום רצופין זו אחר זו. רק אם עשה חלילה דבר כזה הוא אבוד. ובכל שנה ושנה, שלשים יום קודם הפסח, מפורים, עושה ה' יתברך לישראל ברוב חסדיו נס ופלא משוא פנים. ומתחיל הקב"ה להוציא נפשותם של ישראל מהיכלות הטומאה מעט מעט שיעור חלק אחד משלשים בכל לילה, בכל יום ויום מהימים האלה מפורים ועד פסח, סומכים גאולה לגאולה (מגילה ו' ב'), הקב"ה מתחיל להוציא כל אחד ואחד מבית ישראל משערי הטומאה. באופן שבלי לביעור חמץ, כשמגיע הלילה שלפני חג הפסח, אור לארבעה עשר בודקין את החמץ, כל פושעי ישראל עומדין בפתח ההיכל החיצוני מהחמישים שערים שיעור חלק אחד משלשים משיעור חממות שהיו נכנסים ליל שלשים ואחת קודם הפסח, ובליל פסח אינם נכנסים כלל ועיקר וכולם פטורין ובני חורין.

וכך גזרה חכמתו יתברך להיות חרות לנפשות בשלשים יום מעט מעט. ולמה הקב"ה מוציא כל לילה אחד חלקי שלשים בכל לילה ולילה, ולא מוציא אותם בבת אחת מהיכלות הטומאה? – לבל ירגיש השטן ולא יקטרג. אם הקב"ה היה מוציא אותנו מהיכלות הטומאה

בבת אחת, היה השטן עומד בטענה, כל מה שאני טורח ומתייגע ועובד שעות נוספות, אתה גואל אותם ככה? לכן בורא עולם עושה בחכמה ומוציא את ישראל אחד חלקי שלשים בכל לילה, עד שכשמגיע פסח אינם נכנסין כלל ועיקר בשערי טומאה, כולם יצאו משם, ובפסח כולם קדושים וטהורים ובני חורין.

אלו דברי בעל החסד לאברהם. ואיני יודע לפרש דבריו, אבל כפי הנשמע כאן אנחנו רואים איזה חסד חנינה ורחמים עושה לנו הקב"ה בימים אלו, ימי הגאולה. ולכן צריך לנצל את הימים המסוגלים הללו ועל כל אחד, יהיה מי שיהיה, לבקש על הגאולה. גם אם הוא מרוחק מהבורא יתברך, אל לו לומר מה אני ומה חי לבקש ישועות, כי אדרבה, גם יציאת מצרים היתה באופן הזה. וגם יש ענין מיוחד לרשעים, שהקב"ה מטהר את נפשותם בכל הימים האלו.

חובתנו לצפות לגאולה באמת ובתמים

מספרים על המגיד רבי נחום מטשרנוביל שהיה איש אלקים קדוש בדורו, שהקדיש את חייו למסור נפש במיוחד על מצוות פדיון שבויים. אז בימים ההם היו הפריצים הרשעים האנטישמים בכל סיבה קלה זורקים יהודים ומשליכים אותם לבור תחתיות, והיה הולך המגיד מטשרנוביל מעיר לעיר ומקהילה לקהילה לאסוף כספים ולשחרר את היהודים. כל זה חוץ מגדלותו בתורה וחיבוריו כמו מאור עינים ועוד.

פעם אחת הגיע במסעות שלו לאיזה כפר נידח, ושם היה יהודי כפרי פשוט שהתגורר לבדו בין הגויים, ומבלי מורה דרך ובלי רב היה מקיים את התורה כפי ידיעתו הדלה. ראה היהודי הזה את המגיד, איש שצורתו מכרזת עליו, ואמר לו, תשמע כבוד הרב, אתה מסתובב ומכתת רגלים מעיר לעיר, בא איתי לבית שלי ואני אארח אותך כמה ימים, תנוח ותתחזק מעמל הדרך ולאחר מכן תמשיך. המגיד קיבל את ההצעה וסר לביתו.

ויהי בחצי הלילה, שומע הכפרי הזה בכיות ויללות נוראות. נבהל הכפרי, ורץ לחפש מהיכן מגיעים הבכיות. רץ ורץ, עד שהגיע בעקבות הקול לאותו החדר שנתן למגיד. פתח את הדלת לבדוק אם אפשר לעזור במשהו, והוא רואה את הרב יושב על הקרקע עם גר קטן בוכה ומיילל. שואל הכפרי את המגיד, כבוד הרב, מה קרה? אולי אני יכול לעזור? למה אתה בוכה? – אמר לו המגיד, אני עורך תיקון חצות.

תיקון חצות! התפלא הכפרי. מה זה תיקון חצות? 'קלקול חצות' שמעתי מה זה, אבל מהו 'תיקון חצות'?... – אמר לו המגיד, תיקון חצות זה זמן שהאדם יושב עם הבורא יתברך, בוכה ועושה תשובה, ובוכה ומבקש על ישראל ועל ארץ ישראל, מתחנן שתבוא הגאולה וייבנה בית המקדש על תפארתו ונקריב בו קרבנות כמו שהיה. הכפרי שומע ואומר, מעניין,

לא שמעתי מימי על בית המקדש, מה זה בית המקדש? התחיל הרב להסביר לו, היה לנו בית מקדש ראשון ובית מקדש שני, ובעוונותינו הרבים הם נחרבו ויצאנו לגלות השחורה הזאת, ועכשיו אנו מחכים שהקב"ה יביא אותנו בחזרה לארץ ישראל ויבנה לנו את בית המקדש השלישי ונקריב בו קרבנות.

ואז אומר לו המגיד, וכשיבנה בית המקדש, תשאר כאן או שתבוא אתנו לקבל את פני מלך המשיח? אמר לו הכפרי, תראה כבוד הרב, זה שאלה עמוקה, ואני לא יודע לענות לך עליה. כל השאלות הקשות אני שואל את אשתי, אלך ואשאל אותה. רץ הכפרי אל אשתו, והוא מספר לה, תשמעי, הגיע אלינו הרב הקדוש הזה והוא מספר לי עכשיו חידושים, היה בית מקדש, יש גלות, יבוא מלך המשיח ויגאל אותנו ויבנה את בית המקדש בירושלים ת"ו, מה את אומרת, נסכים לעלות או לא? מה שתגידי אני אומר לרב..

אמרה לו אשתו, איך אפשר לעלות? הרי יש לנו כאן חווה, יש לנו פה עיזים ותרנגולים, אנחנו מוכרחים להשאר פה. רץ הכפרי אל המגיד, ואומר לו, אדוני הרב, אשתי אומרת שטוב לנו פה, יש לנו עיזים ותרנגולים, אנחנו מעדיפים להשאר פה. אמר לו הרב, כן? ואם חס ושלום יבואו קוזקים ויעשו כאן פוגרום ויקחו ממך את כל העיזים וכל התרנגולים מה יהיה? מה תעשה אז? אומר לו הכפרי, כבוד הרב, אני לא יודע.. זו שאלה קשה, אני צריך ללכת לשאול את אשתי, ומה שהיא תגיד אני אענה לך.

רץ הכפרי עוד פעם אל אשתו ואומר לה, תשמעי, הרב שואל, אם חס ושלום יבוא גדוד של הקוזקים, חיות האדם הרעות האלו, ויקחו לנו את כל העיזים והתרנגולים, מה הועלנו ומה הרווחנו מזה שנשארו כאן? אמרה לו אשתו, לך ותגיד לרב שמלך המשיח יעלה את הקוזקים לארץ ישראל.. ואנחנו נשאר כאן.

כך הסיפור. אבל וכי אנחנו לא ככה? אנחנו לא חושבים לעצמנו לפעמים, מה חסר לי? מה רע לי ככה? נכון, 'ובנה ירושלים', אבל כבר יש לי דירה בירושלים, אפילו שתי דירות, אל תגלה לאף אחד.. מה אני צריך עכשיו בית מקדש? וצריכים לחזק בעצמנו את הציפיה לגאולה, ולרצות ולצפות באמת לגאולה.

עסק התורה והציפיה לגאולה מקרבים את הגאולה

ומה המבחן של האדם? במעשים שלו בימים האלו. אמרו רבותינו, אין גאולת ישראל תלויה אלא בעסק התורה (סנהדרין צ"ט ב' וזהר ח"ג דע"ר ע"א) [ועיין לגאון חיד"א ז"ל בספר מדבר קדמות (מערכת ג' אות ט"ו), ובדבריו המרטיטים של הרמח"ל ז"ל במאמר דרך עץ חיים, "שאין תרופה למכתנו אלא עסק התורה, ובה תלויה הגאולה ובנין המקדש" עש"ב, ובספר אור החיים בראשית (מ"ט י"א) ושמות (כ"ז כ') ואכמ"ל]. אם אדם בימים האלו מתחזק יותר בעסק

התורה, סימן שהוא באמת מצפה לבית המקדש ופועל לקרוב הגאולה. והגם שימים אלו יש בהם הרבה טרחה והרבה סידורים, אבל עדיין אתה צריך למצוא את הזמן לבוא לבית המדרש לשבת וללמוד, ובפרט שהנשים שלנו עוזרות לנו ללכת לבית המדרש.. וכבר כתב רבי אברהם מסוכוטשוב בתשובות אבני נזר (או"ח ח"ב סימן של"ו), "ימים אלו יקרי הערך הם, שעה ליום ייחשב". אלו לא ימים פשוטים, אלא ימים של גאולה, וכמו שראינו בדברי רבי אברהם אזולאי על יקרת ומעלת הימים האלה.

ולכן, נכון, מה שצריך לעשות בימים האלו לצורך מצוות הפסח, צריך לעשות בשמחה. אבל בשאר הזמן, צריך לשבת וללמוד ולבקש גאולה. ואסור לאדם לחשוב, ודאי מה שהיה בשנה שעברה יהיה גם השנה. זה לא כך. אולי השנה כבר נזכה לאכול קרבן פסח! וכי קלה בעיניך אכילה של קרבן פסח? הדברי חיים מצאנו כותב שאם אדם היה אוכל כזית קרבן פסח היה מגיע לדרגת רוח הקדש. ורבי חיים מוולוז'ין בספרו רוח חיים על מסכת אבות (פ"ג מ"ג) כותב שכל אכילת קרבן אין בה שום פסולת, והיא כמו אכילת מן שכולו היה רוחניות, 'לחם אבירים אכל איש', שלא היו צריכים להפנות לנקביהם.

אלו ימי גאולה. בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, וכמו שראינו שנקבע במערכת הזמן של החודש הזה שהוא מוכשר לניסים לישראל. אבל אל לו לאדם לשבת ולחכות שיהיו ניסים, אלא הוא מצידו צריך לעשות כל טעדקי וכל מאמץ כדי לקרב את הגאולה. ועיקר העיקרים הוא לעסוק בתורה, ובפרט עכשיו שהם ימי 'בין הזמנים' שיש בהם פחות לימוד תורה, וצריכים להתחזק יותר בעסק התורה שתהיה לנו גם השמירה מכל האויבים, שהרי רק התורה שומרת על ישראל, תורה מגנא ומצלא.

והדבר השני הוא באמת לצפות לגאולה, וצריך להעתיר ולבקש על ביאת הגואל. ויהי רצון שנוזכה השנה לגאולה שלימה בזאת השנה, לבשורות טובות ישועות ונחמות.

חידו"ת לפרשת צו

א. בענין מקום נתינת תרומת הדשן

ויקרא (ו' ב'): "צו את אהרן ואת בניו לאמר, זאת תורת העולה, היא העולה על מוקדה על המזבח, כל הלילה עד הבקר, ואש המזבח תוקד בו, ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה על המזבח ושמו אצל המזבח".

וראיתי בזה ביאור יקר מדודי זקני הגאון רבינו יוסף חיים זצ"ל בספרו בן איש חי חלק הדרושים (פרשת צו דף ק"ד) והנני להביא דברות קדשו, ומה שנתעוררתי הערות קטנות בדבריו ז"ל.

"ידוע מה שכתוב בספר הזהר הקדוש ח"ב (ל"ד ב') דעל איוב ובניו שלט בהם השטן מפני שלא הקריבו אלא רק עולות, דכתיב ויעלו עולות מספר כולם, והעולה כולה כליל ואין ממנה חלק לסט"א שהוא חלק השטן, אבל בשאר הקרבנות שאוכלים מהם הכהנים או הבעלים יהיה מהם חלק לסט"א מצד אכילת האדם, שנעשה זבל וצואה וזה חלק הסט"א עיין שם.

ובזה יובן הטעם כשמשא רבינו ע"ה בנה מזבח תחת ההר הקריב עולות ושלמים [ככתוב בספר שמות (כ"ד ד'): "ויבן [משה] מזבח תחת ההר וגו' וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים] שלא הקריב עולות לבד, וכן גבי יתרו כתוב שם (י"ח ו') ויקח יתרו עולות וזבחים לאלקים, ויבוא אהרן וכל זקני ישראל לאכול לחם עם חותן משה כי הזבחים היו שלמים כדי שלא יקטרג השטן כאשר קטרג באיוב.

ולפי זה יש לחקור אם כן כל אדם איך יתנדב קרבן עולה לבדו להקריב על גבי המזבח וצריך שיקריב עמו גם שלמים שלא יקטרג השטן.

והתשובה לזה שהיחיד אינו מקריב בבמה לבד, אלא מקריב על גבי המזבח דמשכן או דבית המקדש, ששם היו מקריבין על המזבח עוד קרבנות אחרים הנאכלים לכהנים, ולכן לא תקטרג הסט"א על עולת יחיד אשר הקריב על גבי המזבח, כי יש לה חלק משאר קרבנות הקרבים שם, אבל איוב הקריב עולות על במה שאין שם קרבנות אחרים, ולכן קטרג השטן.

ועוד שנית כי במזבח יש אש של מעלה שהוא קדוש והוא דוחה כח הקטרוג מכל קרבן הקרב שם, ועוד יש סניף אחר כי מהמזבח צריך להוציא הדשן ממנו חוץ למחנה ששם שורה הסט"א, ואם כן גם מן העולה יש קצת לסט"א חלק מן הדשן שלה ובוזה תסתפק ולא תקטרג.

וזהו שאמר הכתוב צו את אהרן ואת בניו לאמר, וזהו אפילו אם יביאו עולה לבדה ולא יביאו עמה שאר מיני קרבנות שיש מהם אכילה לבני אדם, וזהו אפילו היא העולה לבדה, ואם תאמר איך לא יחושו לקטרוג שיש לסט"א כאיוב, לזה אמר כמה טעמים חדא על מוקדה על המזבח, ששם יש שאר קרבנות ומהם יש לסט"א חלק בהם, ועוד ואש המזבח תוקד בו שהוא אש של מעלה תוקד בו וכח של אש של מעלה חזק לדחות הקטרוג מעל קרבן הנשרף בו יהיה מה שיחיה, ועוד הכא שאני שדינו של המזבח להרים ממנו דשן, ויוציאו אל מחוץ למחנה, ששם שורה הסט"א,

כי מחוץ למחנה מושבה, ואז יש לה חלק גם מן העולה מן הדשן שלה שמוציאין אותו ומביאין אותו למקומה", עד כן דברי רבינו הגאון בן איש חי זצ"ל, ודפח"ח.

ונתעוררתי בדברי קדשו דרבינו הגדול ז"ל, חדא, במה שכתב גבי איוב: "אבל איוב הקריב עולות על במה שאין שם קרבנות אחרים", והנה לא ימנע מן החלוקה, אם סבירא ליה דאיוב ישראל הוה, אם כן פשיטא שיכול היה להקריב על במת יחיד דיליה לא רק עולה אלא אף שלמים, דבהא לא נחלקו רבותינו כמפורש בזבחים (ק"ז ב') ועיין שם בכל הסוגיא, ואם נאמר דאיוב בן נח היה, אם כן נכנסנו במחלוקת רז"ל אם בן נח יכול להביא גם שלמים כמפורש בזבחים (קט"ז א'), ועיין מנחות (ע"ג ב') ובכל הנסמן בחיבורי כרם יעקב (דף צ"ג ודף רל"ה) ונתבאר במקומו בס"ד. [ועיין בספר שיורי טהרה (מערכת ג' אות י'), ומה שהקשה על רש"י ישעיה (ס"א ח') לא הבנתי קושייתו כלל, ודברי רש"י ז"ל ברורים עיין ותבין].

ולפי דרך רבינו ז"ל נצטרך לומר דסבירא ליה דאיוב בן נח היה, ואליבא דמאן דאמר דאין בן נח מביא שלמים, וכל כי האי פשיטא דהיה לו לרבינו הגדול ז"ל לומר במפורש ולא לסתום ולומר: "אבל איוב הקריב עולות על במה שאין שם קרבנות אחרים" וצ"ב.

ולכאורה עוד יש להעיר לדרך זו דהיה לו לתלמוד בזבחים שם למפרך מאיוב ולומר והא כתיב "ויעלו עולות מספר כולם" עולות אין שלמים לא ולתרץ, וי"ל.

ותו לא הבינותי סיום דבריו ז"ל במה שכתב: "ועוד הכא גבי [קרבן עולה] שאני שדינו של המזבח להרים ממנו דשן, ויוציאו אל מחוץ למחנה, ששם שורה הסט"א, כי מחוץ למחנה מושבה", ואיני מבין כי את תרומת הדשן לא הוציאו מחוץ למחנה אלא הניחו בסמוך למזבח, וככתוב "והרים את הדשן ושמו אצל המזבח" והיינו בסמוך אל המזבח כדפירשו בתורת כהנים שם.

ולדעת רבים את תרומת הדשן שהניחו בעזרת כהנים סמוך למזבח, שם היא היתה נבלעת במקומה, וכדכתב ז"ל רש"י פסחים (כ"ו א'), ויומא (כ' א', וכ"א א'), וזבחים (כ' א' ומ"ו א'), וחולין (ק"ז א'), ומעילה (י"א ב'), וכן כתבו רש"י ויקרא (א' ט"ז), ובעל הטורים ויקרא (ו' ג') והרע"ב יומא (פ"א מ"ח) ותמיד (פ"ג מ"ט), ועיין תוספות ישנים יומא (כ"א א'), ותוספות שם, וזבחים (ס"ד א') והמפרש תמיד (כ"ח ב'), ולריטב"א יומא שם ולרב המאירי ז"ל שם ולחולין (ק"ז א') ובספר באר שבע תמיד (סוף פ"א) עיין שם. [ובדברי הרב המאירי ז"ל ראיתי שלכאורה יש סתירה אם תרומת הדשן היתה נבלעת במקומה שביומא שם לא כתב כן ולא מנאה בנסים, אבל בחולין זכרה וצ"ב].

וזו לשון הרמב"ם הלכות תמידין ומוספין (פ"ב הי"א): "אימתי תורמין הדשן בכל יום, משיעלה עמוד השחר וכו' כיצד תורמין, מי שזכה לתרום, טובל ולובש בגדי הרמה, ומקדש ידיו ורגליו ולוקח המחטה, ועולה לראש המזבח ומפנה את הגחלים, הילך והילך, וחותה מן הגחלים שנתעכלו בלב האש, ויורד למטה לארץ, והופך פניו לצפון, ומהלך בארץ למזבח הכבש כמו עשר אמות כלפי הצפון וצובר את הגחלים שחתה על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלושה טפחים, במקום שנותנין מוראות העוף, ודישון המזבח הפנימי והמנורה, וחתיה זו שחותה במחתה, ומוריד לרצפה אצל המזבח, היא המצוה של כל יום" ע"ש.

הרי מפורש באר היטב שאת תרומת הדשן לא היו מוציאים מחוץ למחנה, ולא כרהיטת לשון קדשו של הגאון רבינו יוסף חיים זצ"ל. [ויש לדחוק וליישב].

ונודע כי שלש מקומות היה בית הדשן, ורק אפר המזבח שערמו בתפוח אותו הוציאו חוץ למחנה, אבל לא את תרומת הדשן עיין זבחים (ק"ד ב'), ומנחות (ע"ד א'), ורמב"ם הלכות מעשה הקרבנות (פ"ז ה"ד), ורש"י סוטה (כ' א'), וזבחים (ס"ד א', וצ"ג א') ועוד הרבה, וצ"ב.

ב. בענין מנחה נאכלת בקדש הקדשים

ויקרא (ו' ד' ואילך): "זאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן וגו', והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו, מצות תאכל במקום קדוש בחצר אהל מועד יאכלוהו וגו', כל זכר בבני אהרן יאכלנה" וגו'.

זבחים (נ"ד ב'): "אשמות ואלו הן אשמות אשם גזילות וכו', ונאכלים לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה" וכו'.

ופירש רש"י: "ונאכלין לפנים מן הקלעים, דכתיב באשם בויקח קרח (במדבר י"ח ט') לכל אשם וגו' בקדש הקדשים תאכלנו" וגו'.

ובתוספת יום טוב זבחים שם (פ"ה מ"ה) כתב: "ונאכלין לפנים מן הקלעים, לשון הר"ב דכתיב באשם בקדש הקדשים תאכלנו, בויקח קרח ולכל אשם וגו', רש"י. ולא ידעתי מאי דוחקיה דלא כתב לקרא דפרשת צו דקדים שנאמר שם בפרשת אשם במקום קדוש יאכל" עכ"ל. [ועיין מה שהסבירו מפרשי המשנה, בספר קול הרמ"ז, ובספר שושנים לדוד, והגהות ראשון לציון, ונימוקי הגר"ב וחידושי מהרי"ח ועוד, הערת האברך היקר רבי יוסף חיים אוהב ציון שליט"א].
ועוד שם בזבחים (ס"ג א') תנן: "מנחות היו נקמצות בכל מקום בעזרה, ונאכלות לפנים מן הקלעים, לזכרי כהונה, בכל מאכל ליום ולילה עד חצות".

ופירש רש"י ז"ל: "היו נקמצות בכל מקום, ואין טעונין צפון: לפנים מן הקלעים, לזכרי כהונה, דכתיב (במדבר י"ח ט') כל קרבנם ולכל מנחתם ולכל חטאתם וגו', וסמך ליה בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו" עכ"ל.

ובן מצאתי שכתב בסמ"ג (עשה קפ"ד): "קדשי קדשים נאכלין בעזרה לזכרי כהונה, וכן שירי מנחות, שנאמר לכל מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשם, וגו', בקדש הקדשים תאכלנו", ובודאי נמשך אחר פירוש רש"י ז"ל ודוק.

ובס"ד בלומדי הדברים התעוררתי בשלש הערות, והנני כותבן כאן לזכרון ולמשמרת, עד שנעיין היטב בדברים בס"ד.

חרא צריך לדעת למה ליה לרש"י ז"ל לאפוקי דמנחות נאכלות לפנים מן הקלעים ולזכרי כהונה מילפוטא דסמוכין בקראי דספר במדבר וכו"ל, תיפוק ליה ממה שכתוב גבי מנחה עצמה בספר ויקרא הנ"ל: "זאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן וגו', והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו, מצות תאכל במקום קדוש בחצר אהל מועד יאכלוהו וגו', כל זכר בבני אהרן יאכלנה" וגו'.

והרי לנו מבואר באר היטב בקראי דפרשת מנחה גופה, תרתי, הן דמנחה נאכלת לפנינו מן הקלעים וככתוב "מצות תאכל במקום קדוש בחצר אהל מועד יאכלוה", וממש כקראי דחטאת (ויקרא ו' י"ח): "זאת תורת החטאת וגו' קדש קדשים היא, הכהן המחטא אתה יאכלנה, במקום קדוש תאכל, בחצר אהל מועד", והן דמנחה נאכלת לזכרי כהונה, ודוק היטב.

ובזאת ממש יש להעיר בדברי אדונינו הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות זבחים (שם דקכ"ז ע"א) שכה כתב: "נאמר במנחה והנותרת מן המנחה לאהרן ובניו קדש קדשים מאשי ה' [ויקרא ב' ג' וי'], ועוד נאמר בה קדש קדשים היא כחטאת וכאשם [ויקרא ו' י'], ולפיכך היה דינה ודין החטאת והאשם אחד, רוצה לומר שאינה נאכלת אלא מבית לעזרה, ואין אוכלין אותה אלא הזכרים בלבד".

ויש לדעת, חדא מדוע הרמב"ם ז"ל יליף לה מתרי קראי אחריני, ונייד מהמקור המפורש שזכרתי, ותו מדוע אייתי תרי קראי, ותו מאי טעמא לא יליף לה מקראי דהביא רש"י ז"ל וכו"ל.

וראיתי לרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול הלכות מעשה הקרבנות (פ"י ה"ב) שכה כתב: "ואין חטאת ואשם ושיירי מנחות נאכלין אלא לזכרי כהונה, ובעזרה, ואם נאכלו בהיכל, נאכלו, שנאמר לכל מנחתם ולכל חטאתם, ולכל אשמים בקדש הקדשים תאכלנו וגו', כל זכר יאכל אותו".

הרי שכאן בחיבורו הגדול הרמב"ם ז"ל לא כתב גבי מנחה קראי דאייתי בפירוש המשניות, ולא קראי דאייתנא אנא, אלא יליף לה מקרא דספר במדבר, וזה ממש כפירוש רש"י ז"ל במשנה, וגם על זה יש להרגיש כדקדוקים דילן דלעיל ודלקמיה, ועיין.

והנני חוזר לדקדק בדברי רש"י ז"ל, הנה אם מכח מידת סמוכין קא יליף לה, כדפירש רש"י ז"ל להדיא, אם כן אליבא דרבי יהודה דלא דריש סמוכין כנודע [עיין ברכות (כ"א ב'), ויבמות (ד' א'), וסנהדרין (ס"ז ב') ועוד] מנא ליה הא דמנחות נאכלות לפנינו מן הקלעים ולזכרי כהונה.

ועוד אחר דקיימא לן דסתם משנה רבי מאיר וכדפירש רש"י ז"ל עצמו במקומות הרבה, עיין רש"י שבת (ו' ב', וצ"א א', וקל"ד א'), ועירובין (ל"ה ב'), ופסחים (ס"ג א') ועוד הרבה עיין בכל הנסמן בחיבורי הנכחי (לויקרא י"א כ"ז) עש"ב, והוא על פי מאמרם בגיטין (ד' א') וסנהדרין (פ"ו א'), ושם מבואר דמהדרינן לאוקמי סתם משנה כרבי מאיר, ועיין בזה לגאון שר התורה אדמו"ר רבי צדוק הכהן זצ"ל מלובלין בספרו לבושי צדקה (סימן ע"ה ס"ח), ואכמ"ל.

אם כן הלא רבי מאיר יש לומר דאינו דורש סמוכין, ובס"ד אמינא לה מהא, דהנה רבי מאיר סובר מלאכה שאין צריך לגופה חייב, וכמו שכתבו והראו רבים מגדולי האחרונים ז"ל, עיין בארוכה בשו"ת תורת רפאל (או"ח סימן מ"ה), ושם כתב כן במיוחד ובמסויים בשיטת רש"י, וכן כתבו להדיא בשו"ת מהרש"ם ח"ג (סימן ט"ל ד"ה ומ"ש להוכיח), ובספר ענף יהושע שבת (מ"ד א'), ובספרו כרם יהושע סנהדרין (פ' א' דל"ג ע"ג), והביאו שכן מבואר להדיא בירושלמי שבת (פ"ז ה"ב) וביצה (פ"א ה"ג) דרבי מאיר סובר מלאכה שאין צריך לגופה חייב עש"ב.

ובבר נודע מה שכתבו גדולי גאוני בתראי ז"ל דמאן דדריש סמוכין סובר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, ומאן דלא דריש סמוכין סובר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, עיין בזה בספר מעשה רוקח (פרשת ויקהל), ובספר שושנים לדוד שבת (פ"י מ"ה), ובספר טל אורות (ג'ויא

דער"ה ע"ב ואילך דפוס חדש), ושו"ת שואל ומשיב מהדורה קמא (ח"א סימן ס"א דכ"ז ע"ג), ושו"ת בית יצחק (אה"ע ח"א סימן קל"ג אות ב'), ובספר הדרש והעיון ויקרא (מאמר קצ"ג אות ה'), ובספרו ברכת אהרן ברכות (מאמר), ואכמ"ל.

והשתא לפי זה דרבי מאיר סובר מלאכה שאין צריך לגופה חייב עליה, בהכרח אינו דורש סמוכין וכנ"ל ודוק. [ועיין בחיבורי מנוחת שלום ח"ב (סימן ד' והערה ה') שהארכנו בענין זה דרבי מאיר אינו דורש סמוכין עיין שם].

ותו הרי רבי מאיר סובר מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו, וכמו שכתב הגאון המובהק רבי אליעזר משה הורוויץ ז"ל מפנינסק בהגהותיו לברכות (ז' א'), והביא להחיא דראש השנה (ט' ב') וחולין (ק"ח ב') ועיין שם.

וראיתי בספר ילקוט הרועים (דנ"ג סע"ד) שכתב משם ספר ערבי נחל (פרשת בהעלותך) דמאן דסבירא ליה מקרא נדרש לפניו ולפני פניו דריש סמוכין, והסובר אין מקרא נדרש לפני פניו לא דריש סמוכין ע"ש, וגם לפי זה יוצא דרבי מאיר הסובר מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו, אינו דורש סמוכין ודוק.

ודבר זה מתאים עם מה שיוצא לפי דברי גדולי האחרונים שרבי מאיר לא דריש סמוכין, אבל כל זה אינו כשיטת רש"י ז"ל דהסביר סתם משנה שכידוע היא רבי מאיר דדריש סמוכין, וי"ל.

ותל"ת ראיתי שהנחני השי"ת בדרך נכונה, כי מצאתי בספרי פרשת בלק הובא בילקוט שמעוני (פרשת אמור רמז תרל"א): "רבי עקיבא אומר כל פרשה שהיא סמוכה לחברתה למדה הימנה, רבי מאיר אומר הרבה פרשיות סמוכות זו לזו, ורחוקות זו מזו כרחוק מזרח ממערב" עיין שם.

וביאור דברות הספרי, דרבי עקיבא לטעמיה דדריש סמוכין כנודע, עיין יבמות (מ"ט א') וכמו שהארכתי בזה למאד בחיבורי כנסת יעקב (קונטרס י' סימן ה' דף ר"ל), ובמהדורה בתרא לשם (כת"י) הארכתי כפלים לתושיה בס"ד, ולעומתו רבי מאיר סובר דלא דרשינן סמוכין, וככל אשר הראנו לעיל, ואיצטמידו דברינו בס"דה).

ודע כי בספרי שלפנינו איתא רק "רבי" אומר, ולא רבי "מאיר" כגירסת הילקוט שמעוני שהבאתי, אבל בספרי כתב יד הנוסח רבי "מאיר", עיין בהערות שם, והוא מוכרח כי התנא רבי דריש סמוכין עיין ברכות (ס"א א') ולגאון רבי יעקב שור ז"ל בספרו משנת יעקב ברכות (י' א' דף קס"ז) ע"ש.

ואל תתמה על החפץ היתכן כזאת, בוא ואביא לך בס"ד שני עדים כדבר הזה ממש שכתוב "רבי" אומר, ונשמטה תיבת "מאיר", העד הראשון במשנה בנדרים (ל"א ב') רבי אומר גדולה מילה שכל המצוות וכו', ובספר עין יעקב הגירסה רבי "מאיר" וכו', והובא במסורת הש"ס שם, ועיין בספר דקדוקי סופרים השלם (שם דף רס"ז), וכתבתי במקומו בס"ד.

והעד השני במסכת אבות (פ"ד מכ"ז) שבמשנה כתוב רבי אומר אל תסתכל בקנקן וכו', אבל נוסח המשנה בסידורים רבי "מאיר" אומר, ועיין שם בחילופי נוסחאות ודוק.

והנה מגלגלין זכות על ידי זכאי, מר ניהו בני יקירי חו"ב רבי דוד אהרן סופר שליט"א שבחסד האל זיכנו לטובים מאורות, הוא ספר "מאורות הגר"א" על משניות, וראיתי שם זבחים (פ"ו

מ"א דף ק"מ) גבי מנחות שכה כתב: "נאכלות [לפנים מן הקלעים, לזכרי כהונה], כמו שכתוב בפרשת צו (ויקרא ו') במקום קדוש בחצר וגו', כל זכר בבני אהרן וגו', ועיין רש"י". עד כאן דברי רבינו הגדול הגר"א זצ"ל.

הרי שכבר רבינו הגאון זצ"ל הרגיש ועמד בדברי רש"י ז"ל הללו שלכאורה טעונים ביאור, אדיליף מקרא דפרשת קרח דרך סמוכין, תיפוק ליה ממקרא מלא בגוף פרשת מנחה, ולכן באמת נטה מדרך רש"י ז"ל ופירש אחרת ממנו, דכאן מקראי דספר ויקרא הנ"ל נפקא ודוק היטב.

ואבן גם גבי אשם דתנן לעיל דנאכלים לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה, ופירש רש"י ז"ל דמקרא דפרשת קרח נפקא, ראיתי בספר מאורות הגר"א (דף קל"ט) שגם שם פירש הגר"א ז"ל אחרת מרש"י ז"ל, דנפקא לן מקרא דספר ויקרא (ו' ו') במקום קדוש יאכל ע"ש. [והוא כדברי התוספת יום טוב, וק"ק דרק גבי אשם דקדק התוספת יום טוב כן, ולא גם במנחה, וכמו שהגר"א ז"ל בשניהם פירש דלא כרש"י ז"ל וכנ"ל].

גם מצאתי בהגהות הגאון רש"י ז"ל הרגיש שם וכה כתב: "רש"י לפנים מן הקלעים דכתיב וסמך ליה וכו', הן בפרשת וזאת תורת המנחה גופה כתיב תאכל במקום קדוש בחצר אהל מועד וגו' כל זכר, וכהאי גוונא דקדק התוספת יום טוב אחרי רש"י בפרק דלעיל גבי אשם. ואולי יש ליישב (גם דקדוק התוספת יום טוב) משום דהכא כתיב ולכל גביהו" עכ"ל. [וצל"ע כוונתו].

ועיינתי עכשיו בפירוש רש"י לתורה במדבר שם (י"ח ו') על הפסוק "בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו" וגו', וראיתי שרש"י ז"ל כה כתב: "בקדש הקדשים תאכלנו וגו', למד על קדשי קדשים שאין נאכלין אלא בעזרה ולזכרי כהונה עכ"ל". ועיין היטב בדברי רבי אליה מזרחי ז"ל שם ודוק.

וצוין שם שמקור דברי רש"י ז"ל בספרי שם, והכי תניא התם: "בקדש הקדשים תאכלנו, כרת הכתוב ברית עם אהרן בקדש הקדשים שלא יהיו נאכלים אלא במקום קדוש. רבי יהודה בן בתירה אומר הרי הגויים שהקיפו את העזרה מניין לקדשי קדשים שנאכלים אפילו בהיכל, תלמוד לומר בקדש הקדשים תאכלנו: כל זכר יאכל אותו, כרת הכתוב ברית עם אהרן על קדשי הקדשים שלא יהיו נאכלים אלא לזכרי כהונה".

ולכאורה לפי זה יש לנו דרשת רז"ל בספרי המלמדת בכללות על כל עניני קדשי קדשים שנאכלין בעזרה ולזכרי כהונה, ולכן רש"י ז"ל שהיה "אוצר בלום להלכות ולאגדות" (כהגדרת הרמב"ן ז"ל עיין בחיבורי שם בצלאל דף רס"ה) ועין קדשו ראתה כל דברות חז"ל, לכן בדוקא הביא מקראי דספר במדבר וכפי שדרשו חז"ל עצמם בספרי, והוא הדין והוא הטעם לרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול שמקרא זה למד וכנ"ל, ובפרט שיש לומר שרצה הרמב"ם ז"ל להביא פסוק אחד לכל הנזכרים בדבריו שם דהיינו נמי לחטאת ואשם, ובזה מיושב הדקדוק הראשון שזכרנו, ועלו יפה יפה דברות קדשים של רבותינו מאורי ישראל רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל, ומשנתם קב ונקי, וכמנהגם וכדרכם דרך הקדש זיע"א.

ומה שכתבנו לדקדק דאם מכח דרשת סמוכין קא אתינן עלה וכדפירש רש"י ז"ל, אם כן לרבי יהודה מניין דמנחות נאכלות לפנים מן הקלעים ולזכרי כהונה, הא נמי לא קשיא, שהרי הא

מקראי טובא איכא למשמע, אי משום קראי האמורים בפרשת מנחה גופה וכו"ל, אי משום קראי דאייתי הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות וכו"ל. ואדרבה יש לדעת למה לן כל כך הרבה קראי להא מילתא, ואף שנאמר שבאו ללמדנו דלעיכובא הוא ולכן חזר קרא וכתבן, דבקדשים בעינן קרא לעכב, אכתי פשו לן קראי, עיין. [ועיין בדברי הגאון רבי ישעיה ברלין ז"ל בהגהות ראשון לציון למשנה זבחים (פ"ה מ"ה) וצ"ע].

ועדיין נשאר לעיין בדברי רש"י ז"ל דפירש דסתם משנה דהיא רבי מאיר ומסמוכין ילפי, דלפי דברינן רבי מאיר לא דריש סמוכין, ועוד נעיין בה בעזר האל וישועתו.

ג. בענין שלא יתפרסמו החוטאים

ויקרא (ו' י"ח): "דבר אל אהרן ואל בניו לאמר, זאת תורת החטאת, במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת, לפני ה', קדש קדשים היא".

וכתב רבינו בחיי ז"ל בביאורו לתורה שם: "במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת, והעולה שחיתתה בצפון, והיא באה על הרהור הלב, וכדי שלא יבוש החוטא הזהיר הכתוב כי קרבן חטאת הבא על חטא המעשה, שישחט באותו מקום עצמו שהעולה נשחטת, כדי שלא ירגישו בני אדם בזה שמביא קרבנו אם חטא בהרהור או במעשה".

ומקור דברי רבינו בחיי ז"ל במדרש ויקרא רבה (פ"ב ס"ו): "אמר ריש לקיש במקום אשר תשחט את העולה תשחט החטאת, כל כך למה כדי שלא יתפרסמו החטאים", וכן הוא בירושלמי יבמות (פ"ח ה"ג דמ"ט ע"ב), וסוטה (פ"ח ה"ט דט"ל ע"א), וקידושין (פ"ד סה"א דמ"ג ע"ב), ובמדרש ויקרא רבה (פ"ב סימן ו) ע"ש.

סוטה (ל"ב ב'): "אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מפני מה תיקנו תפילה בלחש, שלא לבייש את עוברי עבירה שהרי לא חלק הכתוב מקום בין חטאת לעולה. ולא והא איכא דמים, דם חטאת למעלה, ודם עולה למטה, התם כהן הוא דידע. והאיכא חטאת נקבה, עולה זכר. התם מיכסיא באליה. תינח כבשה שעירה מאי איכא למימר, התם דקא מיכסיף נפשיה דאיבעי ליה לאיתויי כבשה וקא מייתי שעירה".

ופירש רש"י ז"ל: "והאיכא כו", כלומר והרי יש סימנים אחרים להכירה: למעלה מחוט הסיקרא, דכתיב על קרנות ובעולה לא כתב קרנות, והוא נותן דמים למטה מחוט הסיקרא, וכן שאר כל הדמים: התם כהן, לחודיה הוא דידע ולא שאר כל העולם ואין בשת בכך: מכסיא, הנקבות של נקבה: באליה, בזנב ולא ניכר: שעירה מאי איכא למימר, שאין לה זנב וניכר הנקבות: דאיבעי ליה לאתויי כשבה אם היה לו בושת, שהרי כל החטאות של יחיד רצה כשבה רצה שעירה חוץ מחטאת עבודה זרה שכתוב בה עז בת שנתה: התם נייתי וניכסיף, הטיל עליו הכתוב שיתבייש שתהא לו כפרה מעונש גדול כזה".

וראיתי בספר כלי יקר ויקרא (שם) שכה כתב: "במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת, המפרשים אמרו כדי לכסות על החוטאים, כי יאמרו שעולה הוא מקריב, וזה טעם חלוש,

שהרי על כל פנים נגלה עונו כשיראו שאינו מקריבו כליל לעולה, ועוד שהרי העולה זכר וחטאת נקיבה".

והנה מה שכתב הכלי יקר משם "המפרשים", בודאי אצלי שכוונתו לדברי רבינו בחיי ז"ל הנ"ל, שהיה ספרו לפניו ומזכירו בשמו הרבה מאוד פעמים כמו שם (ד' ב'), ויש מקומות שמזכירו בסתם ולא בשמו המפורש וכותב "כתבו המפרשים" כמו בכלי יקר שמות (א' א') "כתבו המפרשים" והם דברי רבינו בחיי בביאורו לתורה שם, עיין ותווכח.

אבל בעניוטי איני מבין דבריו ז"ל, והרי דברי רבינו בחיי ז"ל כאן הן הם דברות רבותינו ז"ל בבבלי ובירושלמי ובמדרש בהרבה מקומות וכנ"ל, ואיך אפשר להתבטא ולהוציא בלשון "זוה טעם חלוש", אתמהא ואתמהא.

ובבר כתבתי בחיבורי הנכחי (לויקרא י"א א' ובהערה שם) שהתבוננתי וראיתי דרך לימודי בספר היקר "כלי יקר", שכמה וכמה פעמים מביא דברי המפרשים רש"י ורמב"ן וכו', ותמה עליהם ודוחה דבריהם, ולפעמים גם מתבטא בלשון חריפה ותקיפה, אבל הדבר תמוה כי למעשה דברי רבותינו המפרשים אינם אלא העתקת דברות חכמינו ז"ל בתלמודים ובמדרשים, ולא ידעתי מה לו עמם, והבאתי שם דוגמאות, וכזאת הראיתי גם בחיבורי יגדיל תורה ח"א (סימן ו') עיין שם. **ומה** שהקשה הכלי יקר ז"ל שעולה כליל וחטאת הרי נאכלת, על זה יש לומר תירוץ הבבלי התם, כהן הוא דידע, וכנ"ל.

ובן מה שהקשה הכלי יקר ז"ל שהעולה זכר והחטאת נקיבה, גם זה תמוה, שהרי היא שאלת התלמוד, ותירצו דמיכסא באליה כנ"ל.

ובפירוש התורה לרבינו אלעזר מגרמיזא בעל הרוקח ז"ל ויקרא (ד' כ"ד דף ר"א) כתוב: "במקום אשר ישחט את העולה, שלא לביישו, חציף עלי מאן דמפרש חטאה", ומקור הדברים כנ"ל ועיין סוטה (שם, וח' א') עיין שם.

אלא שאיני מבין כי שם (פסוק כ"א דף ר"י) כתב בעל הרוקח ז"ל: "ושרף אותו כאשר שרף הפר הראשון, במדרש תדשא, למה גזר הקב"ה לשרוף את פר החטאת של כהן גדול בפרהסיא חוץ למחנה, אלא רצה הקב"ה ללמד שלא יהיה האדם מתבייש להתוודות חטאתו לפניו, שהרי כהן גדול לא נתבייש ממנו, שכן כתוב והתוודה אשר חטא, לפי שהיודי הוא כפרת החטא, מכסה פשעיו לא יצליח", ולכאורה הם תרתי דסתרי כמובן, ועיין באריכות במנחת חינוך (מצוה שס"ד אות י"ב) ודוק.

ויתבן ליישב על פי דברי הרמב"ן ז"ל בביאורו לתורה ויקרא (ד' ב') שכתב: "ולא הזכיר בחטאת כהן המשיח "וכפר עליו ונסלח לו", כאשר הזכיר בשאר החוטאים בקהל ובנשיא ובהדיוט, אולי לרוב מעלתו לא יתכפר ונסלח לו לגמרי עד שיתפלל ויתחנן לאלהיו כי מלאך ה' צבאות הוא, וצריך להיותו נקי וטהר ידיים".

ולבן אמרה תורה שהכהן הגדול יקריב קרבנו בפרהסיא מחוץ למחנה, כדי שלפי רוב מעלתו יתכפר לו בבושתו ונסלח לו לגמרי וכנ"ל.

וְזוֹ לַשּׁוֹן רַבִּינוּ בַּחֲיֵי ז"ל וִיקְרָא שֵׁם: "אם הכהן המשיח יחטא, סדר החוטאים המביאים קרבן שבפרשה הם, כהן גדול, והסנהדרין ומלך ישראל, ואחר כך המון העם. ורצה להתחיל מן הכהן שהוא האדם הגדול ומלאך ה' צבאות הוא, וממנו יראו וכך יעשו כל ישראל שיזהרו לשוב בתשובה, כי מתוך שיראוהו שהמזהיר שבהם הכהן הוא הראש מביא קרבן על חטאו, הכל יראו ויקחו מוסר וילמדו ממנו קל וחומר, אם הקב"ה מכפר למי שהוא קרוב אליו שלא היה ראוי לחטוא, אף כי יכפר בעד שאר העם, כי מהידוע כי לפי מעלת האדם יכבד פשעו, ועל זה אמר שלמה ע"ה כי ברוב חכמה רוב כעס, לפי מה שהוא יותר חכם וצדיק יכבד כעס חטאו ושגיתאו אצל הקב"ה, והראיה ממש רבינו ע"ה" עכ"ל. [ובענין ברוח חכמה רוב כעס עיין מה שכתבתי בס"ד בחיבורי מנוחת שלום ח"ג (סימן נ') וצרף לכאן].

וּלְפִי דרכו ז"ל יש לומר שלכן אמרה תורה שהכהן הגדול יקריב קרבנו בפרהסיא מחוץ למחנה, "כי מתוך שיראוהו שהמזהיר שבהם הכהן הוא הראש מביא קרבן על חטאו, הכל יראו ויקחו מוסר וילמדו ממנו קל וחומר", והן הם דברי רבי פינחס בן יאיר במדרש תדשא ודוק. וְגוֹף הענין נתבאר עוד בס"ד בחיבורי הנכחי (לויקרא ד' כ"ז) עיין שם וצרף לכאן.

* * *

לְעֵיל הבאתי דברי ריש לקיש במדרש ויקרא רבה שאמר: "במקום אשר תשחט את העולה תשחט החטאת, כל כך למה כדי שלא יתפרסמו החוטאים", ויש להקשות דריש לקיש לכאורה סותר דברי עצמו במדרש ויקרא רבה (פכ"ג ס"ב): "אמר ריש לקיש הנואף הזה יושב ומשמר אימתי נשף בא אימתי ערב בא שנאמר בנשף בערב יום, והוא אינו יודע שיושב בסתרו של עולם זה הקב"ה צר כל קטורין שלו בדמותו בשביל לפרסמו", הרי שהשי"ת אכן מפרסם עושי עבירה.

אֲבָל לא קשיא מידי, חדא דיש לומר דרק גבי עון "עריות" מפרסם הכתוב לחוטא כי הרבה קלקולים יוצאים מעון זה ובעי פרסום עיין (סוטה ל"ו ב') ורש"י שם, ומדרש במדבר רבה (פ"ט ס"א): "הנואף והנואפת רוצים שלא תתעבר בלא שיעשו תאונתן בלבד, והקב"ה מפרסמן בעולם, כדי שידעו הבריות ויאמרו פנים של זה הם פני הנואף שצר צורת העובר בדמות הנואף, ולפיכך נקרא זמה לפי שהן כופרין שניהם ואומרים לא עברנו עבירה, והבריות אומרים אם כן זה מהו. ולא תאמר בזמן שהיא מתעברת מן הנואף אותה שעה דומה צורת הולד לצורת הנואף אלא אפילו היא מעוברת מבעלה ובא עליה הנואף הקב"ה מהפך צורת הולד לצורת הנואף", ושם במדרש אמרו שהמוליד ממזר גורם לו קלקולים עצומים עד שיעבור על עשרת הדברות עיין שם באריכות, ולפיכך יש לפרסמו ודוק.

וְהַיּוֹתֵר נראה הוא שאכן השי"ת דואג שלא יתפרסמו החוטאים, במה דברים אמורים כשרצונו לחזור בתשובה, ולכן כשמביא חטאת מקריבים אותה במקום העולה לכסות עליו וכנ"ל, אבל במי שעומד במרדו ומחכה ומצפה לעבור עבירות נגד בוראו כאותו נואף המחכה לנשף ערב, אין אנחנו חוששין לכבודו כלל ועיקר, ומפרסמים אותו קבל עם ועדה ודוק.

ודע כי בספר שם משמאל פרשת צו (מאמרי צו ושבת הגדול שנת תרע"א) כה כתב: "במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת. תלה הכתוב חטאת לשחיטת צפון בעולה, כאילו היא עיקר צפון לעולה, ולמה. ונראה על פי מה ששמעתי מכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה [בעל אבני נזר] טעם שחיטת צפון בעולה, כי עולה באה על הרהור הלב שהוא במצפון, על כן מקומו בצפון שנגזר שם צפון מפני שהוא במצפון מהחמה כמו שכתב האבן עזרא עכת"ד.

אך לפי זה יש להבין מדוע חטאת טעונה צפון, כי חטאת באה על מעשה עבירה נגלית בלי מחשבה לחטא, היפוך העולה. ונראה על פי מה שכתבנו במקומו שענין השוגג שהזדמן לאיש ישראלי לעבור עליו בלי דעת, הוא מחמת שבודאי מכבר השתוקק לאותו דבר אף שהיה זהיר מלעשותו מחמת ציווי השי"ת, מכל מקום מאחר שהשתוקק לזה הרי יש לו חיבור לזה הדבר, ועל כן נזדמן אליו הדבר הזה לעבור עליו בשוגג, והכפרה היא על מה שהשתוקק אליו כבר, ואם כן שוב הכפרה על שורש החטא שהביאו לזה והיא המחשבה על כן טעונה גם כן צפון, וזה שתלזה בעולה, להורות כי החטאת נמי הכפרה על הרהור הלב כמו עולה" עכ"ל ודוק והבן.

מילואים

מה שהקשתי בסתירת מאמרי ריש לקיש לכאורה תלי"ת מצאתי עכשיו לגאון רבי שמואל יפה ז"ל בספר יפה תאר על מדרש ויקרא רבה שם (פכ"ג סי"ב דפ"ה ע"ד) שעמד ותיירץ כאשר כתבנו בס"ד, אלא שלא הדגיש דלכאורה ריש לקיש סותר דברי עצמו, ועיין בענין זה בספר מנחה חריבה סוטה (דקמ"ז ע"א וע"ב) ובכל אשר ציין שם ואכמ"ל.

ד. בענין שיעור איסור חלב

ויקרא (י' כ"ג): "כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו, וחלב נבלה וחלב טרפה וגו' אכול לא תאכלהו, כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה לה', ונכרתה הנפש האוכלת מעמיה". וראיתי לחד מן קמאי מרבותינו בעלי התוספות הוא רבינו אפרים ב"ר שמשון ז"ל בפירושו לתורה ויקרא (שם דף ט') שכה כתב: "ונכרתה בגימטריא על שעורה, האוכל חלב כשעורה ענוש כרת" עכ"ל.

ובעניותי איני מבין, שעל אכילת חלב כשעורה אינו חייב כרת, ורק על אכילת חלב כזית חייב כרת, וכלשון הרמב"ם ז"ל בהלכות מאכלות אסורות (פ"ז ה"א): "האוכל כזית חלב, במזיד חייב כרת, בשוגג מביא חטאת קבועה", וצ"ע.

ה. בענין ותקהל העדה אל פתח אהל מועד

ויקרא (ח' ג'): "ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד, ויעש משה כאשר צוה ה' אתו ותקהל העדה אל פתח אהל מועד".

ופירש רש"י ז"ל: "הקהל אל פתח אהל מועד, זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה".

ורבינו בחיי ז"ל בביאורו לתורה שם כה כתב: "ותקהל העדה אל פתח אהל מועד, מעשה נס היה, וזה אחד מן המקומות שהחזיק המועט את המרובה. כיוצא בו ויקהילו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע". והם דברי רז"ל במדרש תנחומא (שם), ובמדרש ויקרא רבה (שם) ושם נסמן. ולבאורה יש לי להעיר שהרי בספר במדבר (ט"ז י"ט) כתוב: "ויקהל עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד וירא כבוד ה' אל כל העדה".

ופירש רבינו בחיי ז"ל: "ויקהל עליהם קרח, הבכורות הסכימו עמו בטענה שהיה משה פוסלן, גם שבט לוי בטענה שצוהו משה שיהיו נתונים לאהרן ולבניו. ושאר שבטי ישראל למה הסכימו עמו שאומר ויקהל עליהם קרח את כל העדה, דרשו רז"ל שהיה קרח אומר להן ראו מה עשה לכם בן עמרם, ראובן בכור ישראל והוא הקדים נחשון בן עמינדב לשאר השבטים בחנוכת המזבח, וזהו הסיבה שנטפלו עמו הכל, וזהו ויקהל עליהם קרח את כל העדה, בוא וראה כמה גדול כח היחיד החוטא, וכמה גדול כח לשון הרע". ועיין בדברי הרמב"ן ז"ל.

ולבאורה קשה במעשה קרח איך כל העדה נקהלה אל פתח אהל מועד, ואטו גם להם נעשה נס, והא קיימא לן לא עבד קב"ה ניסא לשקרי עיין עבודה זרה (י"ח א'), ובחיבורי תורת יעקב מהדו"ק (סימן ר"ד), ובחיבורי הדר יעקב ח"ב (סימן א'), וי"ל.

ועיין היטב בדברי רש"י ז"ל במדבר (י"ד א'), וראב"ע ז"ל ויקרא (ח' ג'. כ"ד ט"ז), ובמדבר (ט"ז א'), ורמב"ן ז"ל במדבר (ט"ז י"ט וכ"א) ודוק היטב.

ו. בענין הלכשת בנדי אהרן ובניו

ויקרא (ח' ו'): "ויקרב משה את אהרן ואת בניו וירחץ אותם במים, ויתן עליו את הכתנת ויחגור אתו באבנט וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפד ויחגור אותו בחשב האפד ויאפוד לו בו". ותרגם אונקלוס: "ויהב עליה כתונא וזריו יתיה בהמינא ואלביש יתיה מעילא ויהב עליה ית אפודא וזריו יתיה בהמין אפודא ואתקין ליה ביה". ומבואר שתרגם קרא "ויתן עליו" באופן שוה, דקרא דויתן עליו את הכתנת תרגם ויהב עליה, וקרא ויתן עליו את האפוד תרגם ויהב עליה ית אפודא. אבל עיין בתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל שם שכה תרגם: "וסדר עליה ית כיתונא, וכו', ויהב עליה ית אפודא", הרי שעם דרחמנא אפקיה באותה לשון ממש ובלשון שוה "ויתן עליו" את הכתנת "ויתן עליו" את האפוד, יונתן שינה בתרגומו, וצריך עיון וטעם לשינוי וצ"ע. [ואגב דע שדקדקתי דבקרא שנצטוה משה להלביש את אהרן ובניו בספר שמות (כ"ט ה') רק כתוב: "והלכשת את אהרן את הכתנת ואת המעיל האפוד ואת החשן ואפדת לו חשב האפוד" ולא נזכר האבנט כלל ורק גבי בניו (שם פסוק ט') כתוב והלבשתם כתנת וחגרת אותם].

עוד שם (פסוק י"ג): "ויקרב משה את בני אהרן וילבשם כותנות ויחגור אותם אבנט ויחבש להם מגבעות כאשר צוה ה' את משה", ופלא ראיתי בדברי יונתן בן עוזיאל שכך תרגם: "וקריב משה ית אהרן וית בניו ואלבשינן כיתונין וזריו יתהון קימורין" וכו', והוא תמוה טובא מי הביא לכאן את אהרן הכהן, והלא כבר נתבאר בקרא דלעיל שמשה הלבישו כתנת, וכאן בקרא רק כתוב

שמושה הלביש את בני אהרן ולא נזכר אהרן כלל וכלל, ומהו שתרגם יונתן כאן שמושה הלביש גם את אהרן, ולכאורה הוא פלא והפלא וצריך עיון טובא.

והשבתי לומר דיונתן אזיל לטעמיה דבקרא דאהרן תרגם ויתן עליו את הכתנת דסדר עליו ית כתונא וכנ"ל, דהיינו דמשה רק הניח את הכתנת על אהרן אחיו אבל לא הלבישו באופן גמור ומושלם, ורק כאשר הלביש משה את בני אהרן בכתנות חזר משה ואז הלביש את אהרן אחיו בכתנת, ולכן מקודם תרגם יונתן דסדר עליו ית כתונא ולא תרגם ויהב עליה כמו שתרגם בההוא קרא גבי ויתן עליו את האפוד, ובזה מתורץ הכל. [ונפיק ליה ליונתן הכא דגם את אהרן הלביש מדכתיב ויקרב משה את בני אהרן, דאת לרבות אהרן ודוק].

איברא דלא איפרק מחולשא, חדא דמה טעם עשה כן משה שלא הלביש את אהרן מיד את כתנתו כמו שצריך והמתין להלבישו כהוגן יחד עם בניו ולא מצינו שמושה נצטוה על כך, ותו הלא אי אפשר כן שאחרי שהלביש משה את אהרן בכתנת וחגר אותו באבנט והלבישו במעיל, שיחזור אחר כך וילבישו בכתנת שהיא כבר נתונה מתחת לאבנט והמעיל, אשר על כן אם לא שיש טעות סופר בדברי יונתן וצריך לומר בדבריו רק וקריב משה ית בניו דאהרן, איני יודע לפרש דברי יונתן ואשמח מי שיאיר ויבאר הדברים, ולדידי צריך לי עיון רב כל דברי המיוחס ליונתן הן ששינה תרגומו והן שתרגם כן על אהרן, והשי"ת יאיר עיני במאור תורתו אמן. [מוצאי שבת צו תשנ"א]. אמר הצעיר יעקב חיים סופר נר"ו: עד כאן היה כתוב אצלי מקדמת דנא והיום ז' אייר תשנ"א אמרתי לבאר הענין שוב בעזה"י ואכתוב את אשר מצאה ידי בס"ד.

ראיתי לגאון הנצי"ב ז"ל בביאורו היקר העמק דבר לויקרא (ח' ז') שכה כתב: "ויתן עליו את הכתנת, לא כתיב וילבש אותו דכתיב בצווי [שמות כ"ט ה'] "והלבשת את אהרן כתנת ואת מעיל האפוד", וכמו שכתוב בבניו בסמוך (פס' י"ג) וילבשם כתנות, ובא ללמדנו דנתינה על ראשו מיקרי גם כן לבישה, וכמו בשעטנו דהעלאה בכלל לבישה וכדי שלא יהא משה נוגע במקומות המכוסים של אהרן על כן יצא ידי חובה בנתינה על ראשו, ואהרן לבש בעצמו, וכן היה באמת בבניו". ואמינא בס"ד דלדבריו שאת הכתנת לא הלביש משה לאהרן ורק הניח אותה על ראש אהרן והוא לבש הכתנות, יאירו דברי תרגום יונתן שתרגם גבי הכתנת וסדר עליו ית כיתונא, דהוא תרגום ערך דהיינו שם, ולא תרגם ויהב כמו שתרגם גבי ויתן עליו את האפוד ודוק היטב.

והנה ביומא (ה' ב') הכי איתא: "כיצד הלבישן (משה לאהרן ובניו) פליגי בה בני רבי חייא ורבי יוחנן, חד אמר אהרן ואחר כך בניו, וחד אמר אהרן ובניו בבת אחת. אמר אביי בכתנת ומצנפת כולי עלמא לא פליגי דאהרן ואחר כך בניו דבין בצוואה ובין בעשיה אהרן קדים כי פליגי באבנט מאן דאמר אהרן ואחר כך בניו דכתיב ויחגור אותו באבנט והדר כתיב ויחגור אותם אבנט ומאן דאמר אהרן ובניו בבת אחת דכתיב ויחגרת אותם וכו', ובבת אחת מי משכחת לה לא צריכא דאקדים". ופירש רש"י ז"ל: "כולי עלמא לא פליגי דאהרן ואחר כך בניו לאהרן הלביש תחילה כל שאר בגדיו חוץ מאבנט ואחר כך התחיל להלביש את בניו דבין בצוואה ובין בעשיה כך כתיב. כי פליגי באבנט שבצוואה נאמר חגירתם כאחת ויחגור אותם אבנט אהרן ובניו ולא נאמרה חגירה באהרן כסדר לבישת בגדים, ובעשייה נאמרה חגירתו כסדר שאר בגדיו וחגירת בניו לעצמן כסדר בגדיהם: ובבת אחת מי משכחת לה שיהיה חוגר משה חמישה בני אדם כאחת.

לא צריכא דאקדים, לא בבת אחת ממש קאמר אלא זה אחר זה אבל בסדר אחד היו ולא הפסיק בגד אחר בנתיים, הלביש לאהרן כל בגדיו ולא חגר אותו אבנט, ואחר כך הלביש את בניו מכנסיים כתונת ומצנפת, ואחר כך נטל את האבנטים וחגר את אהרן ואחר כך בניו. ומבואר דלמאן דאמר אהרן ובניו בבת אחת דהיינו שאת האבנטים הלביש משה לאהרן ובניו בבת אחת שאחר שהלביש את אהרן האבנט מיד הלביש את בניו האבנטים, ואפשר שכך סבר נמי יונתן דמה שתרגם "וקריב משה ית אהרן וית בניו ואלבישונן כיתונין וזריו יתהון קימורין", אין רצונו לומר שגם את אהרן הלביש כיתונין שהרי כבר לבש מקודם וככתוב במקרא, אלא רק ביחס לאבנטים קאמר דהקריב גם את אהרן כי היה משה צריך לתכופ הלבשת אהרן ובניו בבת אחת, ורק ביחס לאבנטים אמר יונתן שהקריב את אהרן ובזה יעלו דבריו יפה, ואם יש הסבר אחר לא ידעתי ואני הנלע"ד בס"ד כתבתי.

וראיתי לכתוב כאן מה שהתעוררתי בדברי רש"י ז"ל שם שכתב: "אביי מפרש לה למילתייהו בכתונת ומצנפת להכי נקט כתונת ומצנפת ששוין בגדול ובהדיוט, ומכנסים לא הוצרך לומר שהרי הן קודמין לכל כדאמרינן לקמן [כ"ג ב'] מנין שלא יהיה דבר קודם למכנסיים". וכן פירש שם הריטב"א ז"ל. ועיין בתוספות (ד"ה בכתנת) שכתבו: "הא דלא נקט נמי מכנסיים נראה לי משום דמפרש דבין בצואה בין בעשיה אהרן קדים ומכנסים לא כתיבי לא בצואה ולא בעשיה, ורש"י פירש טעמא אחרינא". והנה רבינו הרמב"ן ז"ל בביאורו לתורה שמות (כ"ט ח) כתב: "והטעם שהוצרך להפריש המכנסים משאר הבגדים (ר"ל שלא נזכר במקרא במפורש שהלבישום מכנסים) כי כל הבגדים היה משה מלביש אותם כמו שצוה והלבשתם אבל המכנסיים שהם לכסות בשר הערוה היו הם לובשים אותם ולכן לא הזכיר עתה בכלל ולקחת את הבגדים והלבשת, ולפיכך הפרישום במצוה ובענש כמו שזכרתי למעלה [פרק כ"ח פסוק ל"ה]". וכן הוא בפירוש הארוך לרבינו הטור ז"ל שם. ומבואר בדבריו דאת המכנסיים לא היה משה מלביש אלא בני אהרן לבשום מעצמם, ובזה יאירו דברי התורה והתלמוד, תורה בספר שמות (מ' י"ג): "והלבשת את אהרן את בגדי הקדש ואת בניו תקריב והלבשת אתם כתנת", וכן בספר ויקרא (ח' ז'): "ויתן עליו את הכתנת וגו', וילבשם כתנות", ואמאי נקט כתנת ולא נקט המלבוש הראשון דהיינו מכנסיים, ולדברי הרמב"ן ז"ל ניחא דנקט את המלבוש הראשון שהיה משה צריך להלבישם אבל מכנסיים לבשו הם בעצמם. [שו"ר שכבר בדברי הרמב"ן ז"ל והטור בפירושו הארוך שמות (מ' ב') מונח הסברינו זה עש"ה].

ועם האמור בדברי הרמב"ן ז"ל שמכנסיים לבשו אהרן ובניו מעצמם ולא משה הלבישם, יאירו דברי התלמוד מדוע אביי נקט כתנת ומצנפת ולא נקט מכנסיים, כי מכנסיים לא הלבישם משה אלא כבר לבשו אהרן ובניו מקודם ולכן נקט אביי כתונת ונתייבשה שאלת רש"י והתוספות.

והא דרש"י ז"ל התם ביומא לא תירץ כן כרמב"ן משום שרש"י סובר שמשם אף מכנסיים הלביש לאהרן ובניו וכמפורש בדבריו בסוגיא (ו' א' ד"ה לא צריכא) וכמו שהעתקתים לעיל, וכן כתב להדיא בפירוש רבינו אליקים ז"ל ליומא (שם ו' א' דף נ"ט) שמשם הלביש מכנסיים גם לאהרן וגם לבניו. איברא הכרח רש"י דמכנסים לא הוצרך לומר שהרי הן קודמין לכל כדאמרינן לקמן [כ"ג ב'] מנין שלא יהיה דבר קודם למכנסיים, לכאורה אינו מובן דאין הכי נמי לעולם מכנסיים קדמו אבל מי לימא לן דלא משה הלבישן. וגם ק"ק שהריטב"א ז"ל ביומא שם תירץ כרש"י ולא הזכיר

כלל שלפי דברי הרמב"ן דקדוק מעיקר ליתא, עם שהזכיר שם הריטב"א ז"ל דברי הרמב"ן בפירוש התורה בענין אחר שם.

עוד דע דראיתי לגאון רבי חיים ׳ן עטר ז"ל בספרו הקדוש אור החיים שמות (כ"ח מ"ב) שכתב: "ועשה להם מכנסי בד, קשה למה איחר מצות המכנסיים, ויש לומר לצד שאמר והלבשת אותם את אהרן לזה איחר המכנסיים לומר שאינו חוזר עליו מצות והלבשת", ולא ידעתי מדוע לא העיר מדברי רש"י והרמב"ן ז"ל האמורים. גם מצאתי כעת לגאון מהרי"ש נתנזון ז"ל בספרו דברי שאול על התורה (מהדורה קמא פרשת תצוה דס"ח סע"ג) ובהגהות הרש"ש ליומא שם שכבר קדמו העירו הרבה ממה שכתבנו תלי"ת, ועיין בספר תורה תמימה שמות (כ"ט אות ב'), ומכלל דברינו יראה המעיין מה שיש להעיר בדבריו.